

40
Diss.

3320

-3-

4° Diss. 3320 / 3

<36604878530016

<36604878530016

Bayer. Staatsbibliothek

844
4° 8135. 3320 (3)
LVDOVICI MARTINI KAHLII

PHILOSOPHIAE ET IVRIS VTRIVSQUE DOCTORIS

ILLIVSQUE PROFESSORIS PVBLICI

ORDINARII

COMMENTATIO IVRIS
PVBLICI

DE

TRVTINA EVROPAE

QVAE VVLGO ADPELLATUR

DIE BALANCE VON EVROPA

PRAECIPVA BELLI ET PACIS NORMA.

GOTTINGAE

APVD FRATRES SCHMIDIOS.

MDCCXLIV

50 B

LUDOVICI MARTINI KAHN

PHILOSOPHIAE ET IURIS VTRIVSQUE DOCTORIS

ILLVSQVE PROFESSORIS PVBLCI

ORDINARIJ

COMMENTATIO IVRIS

PVBLCI

DE

TRATTATO EUROPAE

QVAE VALGO ADPELLATUR

DIE BALANCE VON EUROPA

PRAEFATIO BELII ET PACIS NORMA

Bayerische
Staatsbibliothek
München

COPIA
ABD TRATTES SCHMIDT
MOCKLEY

ILLVSTRISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO DOMINO
DOMINO
ERNESTO
DE STEINBERG
DYNASTAE IN BODENBURG
RELIQVA
AVGVSTISSIMI ET POTENTISSIMI
MAGNAE BRITANNIAE FRANCIAE
ET HIBERNIAE REGIS
BRVNSVICO LVNEBURGICI DVCIS
ELECTORIS
STATVS MINISTRO
ET
CONSILIARIO INTIMO

TAM VIRTVTVM QVAM GENERIS GLORIA FVLGENTISSIMO

REI PVBLICAE SALVTI PROSPICIENTI

TRVTINAE EVROPAEORVM CVRATORI
SAPIENTISSIMO

PATRONO SVO SVMMO

GRATIOSISSIMO

HANC DE TRVTINA EVROPAE
COMMENTATIONEM

VT OMNIA SVA

IN SIGNVM OBSEQVII DEVOTISSIMI

VENERABVNDVS

OFFERT

LVDOVICVS MARTINVS KAHLE

COMMENTATIO
IVRIS PVBLICI
DE
TRVTINA EVROPAE,

QVAM VVLGO ADPELLANT
DIE BALANCE VON EVROPA,
PRAECIPVA BELLI ET PACIS
NORMA.

§. I.

Infinitam, quae principes quosdam inuasit,
libidinem, integra ciuitatum multarum sy-
stemata sub vno capite constituendi, & anti-
quissima scriptorum monimenta, & aeui no-
stri memorabilium exemplorum documenta,
declarant luculenter. Siue aduertam mentem
A ad

ad orbem terrarum, soli orienti subiectum, siue ad tractus, quos occidens sol illustrat, pendeo animi, quem prius nominem principem. Secundis rebus merſi, imperium vniuerſale, ſeu monarchiam numeris omnibus abſolutam, & latiffime patentem, plerumque in alios ſunt machinati, quum feliciſſimum indiſcreta pediſſequa haud raro ſit ſuperbia,* ac proinde vix cuiquam contingat, & abundare fortuna, & indigere arrogantia.** Praetermitto Chaldaeos, Aſſyrios, Perſas, Medos, Graecos,*** Romanosque.**** De Romanis quidem SALLVSTIVS haec

* GELLIVS *Noct. Attic. Lib. VII. cap. II. pag. 236. edit. 1621.*

** LATINI PACATI DREPANII *panegyricus Theodoſio Aug. dictus*, cap. XX. pag. 390. edit. duodecim Panegy. veter. excuſ. Halae Magdeburgicae 1703. FRANCISCVS GVICCIARDINVS *Historiarum ſui temporis Lib. XVI. pag. 571. edit. Baſileae 1566.*

*** VELLEIVS PATERCVLVVS *Lib. I. pag. 28. Histor. Roman. edit. Lugd. Batauorum 1659.*

**** CICERO hinc ſequentia poſteris podidit: *Nulla gens eſt, quae non aut ita ſubaſta ſit, vt vix exſtet, aut ita domita, vt quieſcat, aut ita pacata, vt victoria noſtra imperioque laetetur.* Id confirmat POLYBIVS *Historiarum Lib. VIII. Tom. I. pag. 714. edit. Amſtelodami 1670. & apud FLORVM verba leguntur: Romani gentium domini. Lib. IV. cap. XII. pag. 247, Rer. Roman. edit. Ro-*

haec enarrat : *namque Romanis cum nationibus, populis, regibus cunctis, VNA ET VETVS CAVSA BELLANDI EST, CVPIDO PROFERENDI IMPERII.* * Sed mitto illos, quorum exercitus, deuictis multis populis, regiones amplissimas peragrarunt, regnumque obtinuerunt augustum, augustius vero proposuerunt occupandum; nec de iis dico, qui vel matrimo-
niis,

Roterodami 1680. & apud MARTIALEM *Epigramm.* Lib. XII. Epigr. VIII. v. 1. haec habentur: *Terrarum Dea, gentiumque Roma.* pag. 375. edit. Amstelodami 1645. Hinc etiam ISIDORVS Hispalensis in *Historia Gothorum*, apud LABBEVM Tom. I. *Biblioth. MS.* pag. 61. *Te (Hispaniam) inquit, iam pridem AVREA ROMA, CAPVT GENTIVM, concupiuit:* Conf. denique IOANNIS XIII. P. R. *Bulla de erectione archiepiscopalis Magdeburgensis nec non aliarum eidem subiectarum ecclesiarum*, apud CASPAREM SAGITTARIUM in *Antiquitatibus Archiepiscopatus Magdeburgici* §. 97. pag. 67. edit. Ienae 1684. Sed tamen terrarum orbem omnem imperio suo nunquam Romanos continuisse, dilucide probauit HERMANNVS CONRINGIVS in libro *de Germanorum Imperio Romano* cap. II. pag. 3. seqq. edit. Helmstadii 1644. Ceterum de finibus imperii Romani, quando maximi fuerint, vid. IUSTI LIPSI *Admiranda siue de magnitudine Romana* Lib. I. cap. III. pag. 18. seqq. edit. tert. Antuerpiae 1605. excus.

Conf. SALLVSTIVS de *bello Catilinario* pag. 10. typis exscript. Roterodami 1653.

niis, * vel artibus obliquis, eundem impetum ceperunt. Excitare tamen perpauca exempla, quae ad rem nostram facere videntur maxime, liceat. **

§. II.

Turcarum imperatores illa intumuerunt olim arrogantia, quippe qui, potiundae monarchiae vniuersalis spem affectantes, Asia fere omni capta, penetrarunt in Europaeorum fines, & in ditionem suam redegerunt Hungariae ingentem partem, Bosniam, Seruiam, Bulgariam, Macedoniam, Epirum, Graeciam, Peloponnesum, Thraciam, Archipelagum, insulasque adiacentes.

* IACOBVS AVGVSTVS THVANVS *Historiarum sui temporis* Tom. V. Lib. CIX. pag. 438. excus. Geneuae 1630.

** Quamuis monarchia vniuersalis, proprie sic dicta, nunquam exstiterit, de qua vid. SAM. FRIDER. WILLENBERGIVS in *scilimentis iuris gentium prudentiae* Lib. II. cap. XXII. quaest. 7. pag. 392. edit. Lipsiae 1711. & IVSTVS SINOLT. *cognom.* SCHÜTZ in collegio publico de *Statu rei Rom.* Vol. I. Exerc. III. ad th. X. lit. C. pag. 170 edit. a CAROLO SCHARSCHMIDIO Francofurti ad Moenum 1683. constat tamen, vere magnas varias floruisse, maioresque monarchias machinatos esse principes bene multos.

tes. * Quum autem bellis variis postea sint vexati, ex spe illa nunc deturbati iacent; quin etiam hodiernum adeo repressa est illorum ferocia, ut nulla minantis Turcae hac in re auctoritas sit apud principes Europaeorum.

§. III.

Veniamus ad imperatorem Carolum V. & commemoremus generatim, hunc insolentia & nimia aestimatione sui elatum, sibi subicere monarchiam vniuersalem, destructis reliquis

* Vid. AENEAE SYLVII, qui Papa Pius II. dictus est, oratio, habita in conuentu Mantuano, sexto calend. octobris anno domini MCCCCLIX. Operum eius omnium pag. 905. seqq. impressorum Basileae in officina Henricpetrina. Vid. ibidem pag. 678. seqq. & WAREMVND. AB EHRENBURG L. I. de foeder. p. 232. GEORGII PHRANTZAE *Chronicon de rebus Byzantinis*, passim. *Lettres du Cardinal d'OSSAT* Tom. II. Epist. XCVI. pag. 366. edit. Amstelod. 1732. add. *Pii Secundi Pontificis Maximi commentarii rerum memorabilium, quae temporibus suis contigerunt concinnati*, & a IOANNE GOBELINO edit. Francofurti 1614. & GEORGII OBRÉCHTI *discursus bellico-politicus inuictissimo & augustissimo principi ac domino, domino RVDOLPHO II. Romanorum imperatori anno 1604. oblatus, in quo quomodo aduersus Tyrannum bellum commode geri possit, quam felicissime ostenditur.* edit. 1617.

quis rebus publicis, constituisse. * Etenim, connexis Castiliae & Arragoniae regnis, Belgio aequae ac Neapolitano regno ** in potestatem suam redactis, nouoque terrarum orbe detecto, *** mirifice inflammavit superbiam suam, quum praeterea summa imperatoris Romanorum dignitate fuerit conspicuus, ornatusque. **** Tanta igitur potestate Caroli corroborata variis arti-

* Vid. testem grauissimum IACOBVM AVGVSTVM THVANVM *Historiarum sui temporis* Tom. V. Lib. XCVIII. pag. 41. add. idem Lib. C. pag. 109. edit. Geneuae 1630.

** MICHAEL RITIVS de *regibus Hispan.*

*** Bullam ridiculam Alexandri VI. qua Ferdinando & Isabellae ius confert in nouum terrarum orbem, a Christophoro Columbo detectum, legimus in G. G. LEIBNITZII *codice iuris gentium diplomatico* pag. 472. N. CCIII. edit. Hannouerae 1693. & in *Magno Bullario Romano* Tom. I. pag. 454. seqq. edit. Luxemburgi 1727. nec non *Annal. Ecclesiast.* contin. ab ODORICO RAYNALDO Tom. XIX. ad Annum 1493. pag. 421. edit. Coloniae Agrippinae 1691.

**** Quam ob rem orbis vtriusque dominus dictus fuit. Vid. ALFONSVS LOPEZ in *opere genealogico* Lib. VIII. cap. I. Generatim etiam obseruari possunt CHRISTIANI HENRICI KREBS verba: *vnter allen Kaysern hat Carolus V. die weitläufigste Titulatur geführt: quae leguntur* P. II. cap. 2. pag. 114. *Des Teutschen Reichs Staats* edit. Francof. & Lipsiae 1738.

artibus, modo religione, * modo blandimentis, aliisque dominationis arcanis, regiones omnes in idea Caroli, & postea in Philippi II. opinione, absorbebantur. ** Sed sapienter resistenterunt ei, aemuli gloriae, principes reliqui, praecipue Anglorum Rex, *** quippe qui alimentis

* Vid. *Speyerischer Reichs - Abschied, welcher im Jahr MDXXVI. den XXIII. Augusti aufgerichtet ist*, §. 1. & conf. Caroli V. *rescriptum* ad Clementem VII. Papam, quo rogatur, ac per effusum Iesu Christi redemptoris sanguinem obtestatur, ut Christiani populi calamitatibus prospiciat; datum Granatae die XVIII. Septembris Anno MDXXVI. Hoc legitur apud GOLDASTVM *Constitutionum Imperialium* Tom. I. pag. 499. conf. etiam *tractatus confederationis inter Carolum V. & Clementem VII. conclusus* Anno MDXXIX. qui primum locum tenet Tom. IV. Part. II. *Corporis Diplomatici* a DV MONT euulgati.

** Atro carbone hinc a multis notatur Carolus, praecipue in libro, cui titulus: *Stultitiae Caroli V.* nec non in opere Italico, inscripto: *Le Gagare di Carolo V. nel suo Imperio*, de quibus vid. LETI *vita di Carolo V.* Tom. IV. pag. 343. seq.

*** JAMES WELWOOD in *Memoirs of the most Material Transactions in England, for the last hundred Years preceding the Revolution in 1688.* pag. 3. edit. tert. Londini 1700. de Elisabetha haec memorat: *It was in a great measure, owing to her Conduct and Fortune, that the Spaniard fell short of the VNIVERSAL MONARCHY.* Vid. etiam HUBERI *Histor. ciuil.* P. II. Lib. I. sect. IV. cap. XII. pag. 276.

mentis subtractis, ignem ambitiosum Hispanorum postea extinxerunt, * quemadmodum iugum seruitutis excussere tam septem prouinciæ Belgarum fortissimorum, quam Lusitania omnis. ** Paene igitur exitialem cladem Hispanis illatam esse, illosque suo exemplo probasse, detrimenta plura rebus publicis, quam adiumenta, eiusmodi fastu & arrogantia importari, nemo est qui nesciat. ***

§. IV.

Thesaurum carbones saepe fuisse, obseruauimus antea, nihilominus cristas etiam erexerunt, ad exemplum Hispanorum, Galli, mirum in modum, **** Non ignoramus enim, Gal-

* Fastum hunc Hispanorum descripsit PAVLVS IOVIVS pag. 11. operum Basileae excusorum 1578.

** Vid. *Specula consiliorum Hispanicorum* edit. Lugduni 1617.

*** Conf. liber inscriptus: *Niederlaendischer Starstecher, oder die aus alten vnd neuen Geschichten wider heruor gesuchte vnstreitbare Wahrheit, dass Spanien mehr nach der so genannten Vniuersal Monarchie soll gestrebet haben als Franckreich.*

**** In libro a H. DE ROHAN conscripto, cuius titulus est: *De l'intereſt des Princes & Estats de la Chrestienté à Monsieur le Cardinal de Richelieu* edit. Parisiis 1641. pag. 2. hanc

Gallos gentes multas induxisse, decepisse, destituisse, omni fraude & malitia fefellisse, e. c. verbis palliatiuis cauillationibusque vsos, vel foederibus infami perfidia ruptis; * vel armis adhibi-

hanc ob causam leguntur sequentia : *Il faut poser pour fondement, qu'il y a deux Puissances dans la Chrestienté, qui sont comme les deux Poles, desquels descendent les influences de paix & de guerre sur les autres Etats, à sçavoir les Maisons de France & d'Espagne. Celle d'Espagne se trouvant accreüe tout d'un coup, n'a pû cacher le dessein qu'elle avoit de se rendre maitresse, & de faire lever en Occident le Soleil d'une nouvelle Monarchie. Celle de France s'est incontinent portée à faire le contre-poids. Les autres Princes se sont attachez à l'une, ou à l'autre selon leur interest.*

* PHILIPPE DE COMINES scribit sequentia : *La France a toujours sceu mieux profiter par traites, que les autres; cetera. Sed fraudes eorum descriptas vid. a FRANCISCO GVICCIARDINO Historiae Italicae Lib. XVI. pag. 599. edit. Basileae 1566. SAMVELE DE PVFENDORFF de rebus gestis Friderici Wilhelmi Magni Lib. XVIII. §. LXI. pag. 1440. Tom. II. & passim ab eodem viro grauissimo. Quam ob rem merito ad eos ista applicamus, quae AMELOT DE LA HOVSSAIE in notis historicis & Politicis, adiectis Epistolis Cardinalis d'OSSAT Tom. IV. pag. 253. n. 7. edit. Amstelod. 1732. posteris prodidit, & ita se habent : Il n'y a point de Princes qui ayent plus souvent à la bouche des propos de paix, ni qui feignent mieux de la desirer, que ceux qui ne peuvent la souffrir. Lisez les Prefaces des Traitez de Paix, il n'y a rien de plus beau, rien de plus cordial, rien qui montre plus de compassion de la misere des peuples : mais si vous*

hibitis crudelibus. His insidiis inquam, Galli percusserunt vicinos, contulerunt pestem exteris, sed ingentem sibi, iam ante duo & quod excurrit secula, pararunt potestatem,* reliquis Europae principibus exitium paraturi omnibus. **

Quum

lisez les Articles, vous trouverez à chaque ligne des équivoques, des termes captieux, & des clauses frauduleuses, qui sont autant de semences de guerre, & de préparatifs pour la recommencer.

* De hac potestate differit JEAN DE SERRES in Praefat. libri inscripti: *Inventaire general de l'histoire de France*, pag. 2. sequ. edit. Parisiis 1658.

** De Henrico IV. inprimis vid. THUANVS, passim *Historiarum sui temporis* Tomo V. & *Histoire du Roi Henry le grand* composée par Messire HARDOVIN DE PEREFIXE Archeveque de Paris, edit. Amstelodami 1664. passim, add. JEAN DE SERRES dans *l'inventaire general de l'histoire de France*, qui in vita Ludouici XIV. Tom. II. Supplem. pag. 84. sequ. de Ludouico scribit: *Louis desiroit etablir la monarchie universelle. Praecipue vero conf. PUFENDORFFIVS de rebus gestis Friderici Wilhelmi Magni*, Tom. II. Lib. XVIII. §. LXI. pag. 1440. & §. LXXIII. pag. 1462. sequ. Cuiusmodi Gallorum libidinem diiudicaturi, merito verba DE RAPIN THOYRAS comprobamus, haec tradentis: *C'est une chose bien déplorable, que l'ambition, qui porte les Princes à s'emparer du bien d'autrui, soit regardée dans le monde comme une Vertu, & que, par la dépravation des hommes, un Historien se trouve réduit à n'oser la faire connoître sous son véritable caractère, puisque c'est pour l'ordinaire à ces Prin-*

Quum vero sola iniusta vis, possit media suppeditare turpi obtinendo Gallorum fini

Princes ambitieux qu'on donne le surnom de Grand! Vid. Histoire d'Angleterre Tom. I. Lib. IV. pag. 284. edit. Hagae Comitum 1733. DE LARREY autem in Histoire d'Angleterre Tom. IV. pag. 460. edit. Roterodami 1713. scribit: Louis faisoit dans l'Europe ce que Philippe de Macedoine avoit fait autrefois dans la Grece. Rien n'est plus semblable que ces deux Princes dans la maniere dont ils se prirent a subjuguier leurs Voisins, dans les succes qu'ils eurent, & dans les obstacles qu'ils rencontrerent. Add. BOVCLIER D'ESTAT ET DE JUSTICE edit. 1667. pag. 15. in quo libro de Gallis haec traduntur: Il importe à tout le monde de penetrer plus avant jusques dans le fond de leurs desseins; si nous les en voulons croire, ils n'ont autre but qu'un bonnesté accommodement avec l'Espagne, ils invitent eux mêmes les Princes Etrangers à s'y entremettre, ils protestent qu'ils se laisseront flescir à des conditions moderées, qu'ils ne font la Guerre qu'à contre coeur, qu'ils mettront les Armes bas avec plaisir, & qu'ils s'en soumettront sans difficulté au jugement de ceux qui s'y voudront employer. Voyons si leur conduite correspond à leurs paroles. Spectemur agendo. Toutes leurs actions & leurs demarches tendent à un vaste & profond dessein, ce superbe armement, cette despence prodigieuse, cette profusion enorme dans les Negociations estrangeres, cet empressement à faire des Lignes, à gagner des Ministres, à tenir occupés ceux qui leur peuvent faire ombrage, les instances reiterées, & les grandes offres faites aux Svedois pour troubler l'Empire, l'application extraordinaire à forcer les Polonois par corruption & par violence d'eslire un successeur contre leurs loix fondamentales, sont des indices capables de convaincre les moins esclaires:

fini adcommodata , * dudum Europaeorum principes, obices ponere studuerunt, & repagula, quae haud facile peruelli frangitue possint. ** Austriae duces prae caeteris iam olim refraenarunt libidinem istam Galli, qua propter suo tempore, anonymus in libro, cuius index est: *Le Mercure d'Estat, ou recueil de divers discours d'Estat*, edit. Geneuae 1634. pag. 2. haec tradidit: *Les deux grandes puissances qui tiennent*

que tout ce grand appareil d'Armes & d'intrigues a quelque chose de plus vaste, que la conquête de quelques Provinces, que nostre credulité lui a exposées en proye, & ne se termine pas dans un simple desir d'en arracher seulement quelques pieces par un Traité; ces grandes montagnes ne sont pas pour enfanter des Souris, mais pour produire des flammes comme le Vesuve pour embraser tout le voisinage. cetera.

* AVGVSTINVS de Ciuitate Dei Lib. IV. sub finem cap. VI. *Inferre bella, inquit, finitimis, & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos sola regni cupiditate conterere, quid aliud quam grande latrocinium est? Vid. Operum eius Tom. V. col. 227. edit. Basileae 1542.*

** *L'Espion dans les cours des Princes Chrétiens Tom. II. Epist. LXXXI. pag. 252. scribit tamen de Gallis: Il s'avance a grands pas vers le but qui leur a fait prendre les armes, qui est de subjuguier tout ce qui est devant eux, & de mettre les Royaumes, les Provinces, & les villes aux pieds de leur Souverain; Les difficultez & les pertes ne les découragent point. Les échecs qu'ils reçoivent, & les obstacles qu'ils rencontrent ne font que les animer davantage & leur donner une nouvelle vigueur. Vid. etiam liber, cuius titulus est: Des raisons, pour montrer, que la France ne veut point la paix.*

ennent en contrepoids les autres Princes de la Chrestienté, sont les maisons de France, & d'Austriche: car ce sont les seules, qui peuvent sans secours d'autrui faire la guerre & l'entretenir tant qu'elles veulent, ne manquant pour cet effect ni d'hommes ni d'argent. Paginarum harum angustia haud capit omnia, huc comparata, ab adulatoribus Galliae regis pronunciata, praecipue autem ab AVBERIO in libro *des iustes praetentions du Roy sur l'Empire*, edit. Parisiis 1667. quippe qui sesquipedalibus verbis indicat, regem Gallorum esse dominum dominantium omnium, & regem totius terrarum orbis, praecipue vero Germaniae, quoniam ad patrimonium Gallorum, iam Caroli M. temporibus, fuisset relatum imperium Romano-Germanicum. Hinc adserit, Delphinum Ludouicum XIV. esse monarchiae vniuersalis haeredem & dominum legitimum, atque huic prophetico quasi spiritu adsignat vniuersale imperium; cetera. * Sed edisseram ea

* HENRICVS KIPPINGIVS in *notis & animaduersionibus in axiomata Gallicana Auberii de praetensionibus regis Galliae super imperium*, dudum iniuriosa & importuna eiusmodi figmenta repudiavit. Conf. AHASVERVS FRITSCHIVS *lectus*, in *addit. ad ius publicum IOANNIS LIMNAEI*, Lib. II. cap. VII. pag. 92. edit. Argento-

ea tantum, quae ad trutinam Europae spectant. Est autem TRUTINA, seu BILANX GENTIVM, vulgo *die Balance*, institutum gentium, quo imperia ita confirmantur, ut proportio virium determinata seruetur; ne in damnum aliorum nimis augeantur, sed salus communis populorum commode sustineatur.

§. V.

Prius vero, quam exponere & naturam & indolem trutinae nostrae liceat, ostendendum nobis est, re ipsa gentes stateram appendisse sibi inuicem, vel ea libranda imponere negotia publica, praecipuaque. Id quidem adfirmandum nobis est iustis de causis, & colligendum tam ex tacita gentium consensione, naturaque status, quem obtinent, quam ex conuentionibus expressis, inter eas sancitis. De singulis igitur separatim dispiciendum erit argumentis. Prodeant statim prioris generis rationes, hoc est,

rati 1680. & NICOLAI MARTINI liber, cuius titulus est: *Libertas Aquilae Triumphans, siue de iure quod in imperium regi Galliarum nullum competit, schediasma, nuperis AVBERII Parlamenti Parisiensis aduocati impugnationibus oppositum*, Francofurti excus. 1668.

est, ex natura ipsa societatum, quas populi componunt, erutae.

§. VI.

Abripiuntur plerumque homines adfectuum impetu, & quaelibet gens in statu naturali considerata est tanquam hostis alterius, vel hostiles gerit spiritus; qui enim propensos ad pacem esse mortales, vel quemlibet populum alterius amicitias fructibus, & emolumentis, & utilitatibus colere, existimat, is egregie fallitur; ac tam experientiae repugnat, quam ignarus est omnium rerum. * Licet enim amore complecti debeamus omnes homines, & iura rationis id ipsum praefiniant; constat tamen, consuetudinem aduersam inualuisse, & in primis haec verba dudum firmata esse:

Nam si violandum est ius, regnandi gratia violandum est: aliis rebus pietatem colas.

Quo illa etiam PLATONIS facere videntur: *Omnia imperia sunt corrupta*; vel ARISTIDIS haec: *Res publica*

* Vid. SCHÜTZII *collegium publicum de statu rei Romanae*, Vol. II. Exercit. IV. ad Tit. II. pag. 159.

blica multa eget iniustitia. * Conf. verba, quae apud praesulem purpuratum D'OSSAT in *Epistol.* Tom. II. Epist. XCVI. pag. 361. legimus: *Le Pape ajouta, que les Rois, & autres Princes souverains se permettoient toutes choses qui tournoient a leur profit, & que la chose en étoit venue si avant, qu'on ne le leur imputoit point, & ne leur en savoit-on point mauvais gré. Et alléguant un dire de FRANCESCO MARIA, Duc d'Urbin, qui souloit dire, que si un simple gentilhomme, ou un Seigneur non souverain, manquoit de sa parole, il en seroit deshonoré & blâmé d'un chacun: mais les Princes souverains, pour raison d'Etat, pouvoient sans autre grand blâme, faire des traitez, & s'en départir; prendre des alliances, & les laisser; mentir, trahir, & toutes telles autres choses.* Reperiuntur quidem passim principes aequi & iustitiae pertinaces, sed persuasum nobis non est de fide successorum. Fingamus, vicinos nostros servare pacta, & officia sequi tuenda; quis quaeso inde euincere poterit hanc enunciationem: Ergo nunquam in periculum adduci poterit res publica nostra a vicinis illis? Vel quis

* Vid. MENTETI KETTWIG *epistola de veritate philosophiae Hobbesianae contra Vlricum Huberum ad GERHARDUM FELTMANNVM*, edit. 1695. §. 2. pag. 6.

quis hanc eruet: non turbidae fidei nec ambiguae erunt vnquam prouinciae suburbanae. Risum mouent, qui iuris ciuilis istam de bonitate hominum praesumptionem, reponere nobis velint. Haec leui probabilitate animos percutit regula, sed solatium non adfert, nec praesidium, in quo adquiescere licet. Si enim in statu ciuili praecipua quadam se commendat verisimilitudine regula ista, posita tamen est praesertim in metu poenae, qua subiecti deuinciuntur. Quum itaque in statu naturali poenae ciuiles haud habeant locum, corruere normam istam, nemo non videt. Quae possunt facili modo dare damnum gentes, id etiam plerumque solent iniungere; nam vix cunctantur, nimirum vehementer expectant, & ea desiderant, quae bona videntur, quamuis re ipsa mala sint.* Remoti igitur a iustitia populi facere non possunt, quin ob potentiam, qua priuatos homines antecellunt, impugnent innocentes nationes. Ex his igitur facile est ad intelligendum, gentibus haec tela, per varia instituta, esse depellenda, praecipue vero per conuentiones vel

ex-

* GVICCIARDINVS *Historiae Italicae* Lib. XVI. pag. 598.

expressas, vel tacitas, & processu arcendos refrenandosque principes, tanta vi pollentes, quanta reliquis interitum adferre potest. Quum enim crescens, seu nimia potestas, suppeditet facultatem laedendi gentes minores, vel has funditus euertendi; * consequens est, vt eiusmodi periculum ipsis armis a capite propulsandum sit. ** Laudibus igitur decoranda est Laurentii Medicaei prudentia, quippe qui, quum probe intelligeret, e suae ciuitatis re non esse, si Italiae principis cuiusdam potentia augeretur nimium, summa opera efficiebat, vt Italorum res publicae in aequilibrio consisterent, nec in hanc

* Potentiores velle dominari imbecillioribus, declarat VLRICVS HVBERVS *histor. ciuil.* Lib. I. Cap. II. pag. 4. edit. Franquerae 1703. & FRANCISCVS GVICCIARDINVS *Historiarum sui temporis* Lib. XVI. pag. 571. edit. Basileae 1566.

** Hinc contra principes, dictos a maioribus, *gefährlich mächtige*, belli media parata esse, non ignoramus: Vid. *Verein zwischen den Praelaten, Grafen, Freyen, und den von Adel, wie auch denen Staedten des Schwäebischen Bundes an einem, und der Gesellschaft des Lothwens, andern Theils, zu desto besserer Handhabung des von Kayser Friedrich zu Franckfurt aufgerichteten Landfriedens*; &c. apud IO. PHILIPPVM DATT, in *Volumine Rerum Germanicarum Nouo* Lib. II. cap. X. pag. 309. §. XLIV. col. a. edit. Vlmae 1698.

hanc magis, quam in illam propenderent partem. * Quis adeo nullius animi est, ut velit expectare, donec princeps ille, immoderatis praeditus opibus, seruitutis iugum imponat omnibus? *Ratio summa imperiorum est, ne noceri possit*, quemadmodum in aegris corporibus, quod est nociturum, prouidi non relinquunt medici. In usus igitur conuertenda sunt illa POLYBII verba, c. l. adferentis: „Magna imperia crescentia, omnibus populis metuenda esse, etiam remotis, non enim prius con- quiescere, quam omnia domuerint, itaque de- impediendo eorum cursu mature capienda consilia. „ Ergo gentibus curandum est se ipsas seruaturis, ut eum tanquam hostem adorian- tur, qui finibus potentiae moderatae, & a reliquis populis stabilitae, excedit, vel adspirat ad imperium, quo alios bene multos populos solus potest sub iugum mittere. Itaque, vel ob hanc rationem, gentes, inde a primis conditis ciuitatibus, sancire debuerunt legem sequentem: Quum nimia aliorum potentia nobis sit calamitati, cuiusuis populi potestati cer- ti

* GVICCIARDINVS *Histor. Italicae* Lib. I.

ti modi ac limites adsignandi sunt, & extra cancellos determinatos egredientes, vi subacti reducendi sunt ad pristinum, vel eum statum, quo alios opprimere nequeunt. * Vbi autem hae proprietates trutinae reperiuntur, ibi ut ipsa locum habeat statera, necesse est, si notionem eius paulo curatius ponimus ob oculos.

§. VII.

Modo a nobis explanata, confirmantur gentium consuetudine eaque antiquissima. Nemo est qui ignoret, inter arcana dominationis, temporibus ab aetate nostra remotissimis, instar normae vniuersalis, aequilibrium regionum fuisse relatum, & ob metum crescentis potentiae, olim gentes bella suscepisse. ** Hinc Perseus, hinc Mithridates

* Hinc IUSTINVS Lib. I. cap. I. *hisor. pag. 3. Fines imperii, inquit, tueri magis, quam proferre, mos erat; (de antiquissimis temporibus sermo est) intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium NINVS, rex Assyriorum, veterem & quasi auitum gentium morem noua imperii cupiditate mutauit.* edit. Hamburgi 1678. Conf. TACITVS *Annal. Lib. I. Cap. XI. pag. 28. sequ. excus.* Lipsiae 1714.

** Legatur *Traité de la Politique de France par Monsieur P. H. Marquis de C. reueu, corrigé, & augmenté d'une seconde partie,* edit. Coloniae 1677. cap. 14. pag. 290. Conf. LI-

thridades aduersus Romanos mouebant alios in
 communia foedera.* De reliquis deinceps. Quam-
 uis enim in statu ciuili, ob opem a principe feren-
 dam, ingens debeat semper esse periculum,
 quod vi aperta propulsare licet, id tamen ad
 naturalem, seu libertatis statum, adplicandum
 minus est. Si melius saepe est, intacta iura in
 statu ciuili seruari, quam post causam vulne-
 ratam remedium quaerere, secundum L. ult.
C. in quibus causis in integrum restitutio necessaria
non est, fane multo magis, in libertate natu-
 rali positi homines, isto iure vtuntur.** Vere
 & grauitur GELLIVS Lib. VII. Noct. Attic. cap.
 II.

vii illud Lib. XXXIII. cap. 19. effatum, adplicatum
 nuper a nobilissimo viro quodam ad Britannorum
 bellum, quod libertatis communis causa, hoc ipso
 tempore geritur; Verba LIVII ita se habent: *Esse a-*
liquam in terris gentem, quae sua impensa, suo labore, ac
periculo, bella gerat pro libertate aliorum, nec hoc finitimis
aut propinquae vicinitatis hominibus, aut terris continenti
iunctis praestet, maria traiciat, ne quod toto orbe terra-
rum iniustum imperium sit, & ubique ius, fas, lex potentis-
sima sit. pag. 838. edit. Francofurti 1659.

* Alia exempla collegit CHRISTOPHORVS FORST-
 NERVVS in *notis politicis ad Tacitum*, Tom. I. pag. 713.

** Conf. L. 2. 3. & 4. C. ad legem Corneliam de sicariis, & Const.
 Crim. art. 140.

II. pag. 240. edit. 1621. pronunciat: „ Gladia-
 „ tori composito ad pugnandum, pugnae haec
 „ proposita fors est, aut occidere si occupauerit,
 „ aut occumbere si cessauerit; „ & VELLEIVS
 PATERCVLVVS *Histor. Rom.* Lib. II. pag. 308.
 de Arminio haec prodit: *Haud imprudenter*
speculatus, neminem celerius opprimi, quam qui
nihil timeret, & frequentissimum initium esse ca-
lamitatis securitatem. Quis sapiens expectat in-
 teritum, & se non laedi putat, antequam da-
 mnum irreparabile fuerit contractum? Mitis-
 sima remedia sane coniuncta sunt, haud raro,
 ingenti cum periculo, ita, vt locum habeat o-
 raculum VIRGILII, *Aeneid.* Lib. III. vers.
 259. sequ.

At sociis subita gelidus formidine sanguis

Diriguit: cecidere animi; nec iam amplius
armis

Sed votis precibusque iubent exposcere pacem.

Quilibet perspicit, nimiam alterius potentiam,
 vel statim, vel post temporis interuallum ali-
 quod, nocere, * & interdum principes, ipsos
 iustos,

* Huiusmodi mores regum, qui Anglo-Saxonibus prae-
 fuerunt, dum describit RAPIN THOYRAS in *Hi-*
stoire

iustos, maximis firmatos opibus, occoecatosque, ad arma animum adtendere, iustasque causas subesse credere bellis, iis inferendis, quorum res tenues, seu afflictæ sunt, * quum tamen iniuria minus sint ab his laceffiti. Huc illa spectant **PLUTARCHI**: Ο' ταύτης (μαχαίρας) κρατῶν, βέλτιστα περὶ γῆς ὁρῶν διαλέγεσθαι: *Qui isto (gladio) praeualet, is optime de finibus disputat*: v. Lacon. Apophthegmata, Operum eius Tom. II. pag. 229. edit. Francofurti 1620. ** Quis non videt, plerumque id ipsum adimpleri, quod **PVTEANVS** de Ricimero contra Athemium in *Histor. Insub.* exposuit? en verba:

histoire d'Angleterre Tom. I. Lib. III. pag. 151. addit: *Mais ce n'est pas un caractère qui leur soit particulier, puisque dans les siècles suivans, on n'a pas vu plus d'union entre les Souverains de l'Europe.*

* Contra Potentiores militare praesumptionem, quod tenuiores suppressant, declarat etiam *L. ad inferiorum* 1. C. de *Apoc'is publicis*, & de *descriptionibus curialibus* & de *distributionibus civilibus*. Quam ob causam quoque cessio facta in potentiolem, praesumitur animo vexandi facta. Vid. **MENOCHIVS** Lib. III. *Praef.* 129. num. 36.

** Ab **ELISABETHA**, Britannorum regina, auxilium Belgis contra Hispanos praestitum, maxime defendi hac ratione potest; vid. *the History of the most renowned and Victorious Princess Elizabeth*, Lib. III. pag. 320. sequ. written by **WILLIAM CAMDEN**, edit. tert. Londini excus. 1675.

verba : ALTER CAVSSA, ALTER VIRIBVS
 MELIOR, VIRES AVTEM CAVSSAM EFFE-
 CERE ; vel ducis ROHANI principium : *Les*
Princes commandent aux peuples, & l'interest com-
mande aux Princes. Vid. BOVCLIER D'ESTAT,
 pag. 206. Quomodo igitur gens aliqua se per-
 mittere fidei ambiguae alius adeo potest, vt in
 alterius arbitrio ponat omnia, * vel vt illa
 aliam tranquillam, sed inconsiderate & minus
 circumspecte agentem, queat armis subiicere ?
 Pax, cum eiusmodi principe inita, admodum
 periculosa est, eamque merito adpellamus *La*
Paix boiteuse, vel mal assise. ** Hinc armis
 potius hosti occurrendum, quam aduentum e-
 ius expectandum esse, exemplo suo declaravit e-
 gregie, prouinciarum confoederatarum res publi-
 ca, anno MDCLXXII. ab Anglis, Gallis, &
 Coloniensi episcopo, impugnata, *** aliaeque
 id sapienter dederunt probatum ciuitates. Igitur
 non

* EPICHARMI dictum, in promptu habendum est: Νᾶ-
 φε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν. ὅρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. *Sobrius*
esto ; & nemini credere memento ; hi sunt articuli pruden-
tiae. Vid. POLYBII *Historiarum* Lib. XVII. Tom. II. pag.
 1070. edit. Amstelodami 1670.

** Illustre huius exemplum descripsit RAPIN THOYRAS
Hist. Angl. Tom. VI. Lib. XVII. pag. 252.

*** Vid. *Theatri Europaei* Tom. XI. pag. 125. sequ.

non prudentiae solum regulae iubent, vt cancel-
 lis circumscribantur permagna capientes incre-
 menta populi, sed ipsa necessitas cogit illud,
 atque efflagitat. Nam dum clauum rectum te-
 net populus, vt se ipsum conseruet, requiritur;
 itaque bilancem etiam rerum publicarum alia-
 rum aequipondio aptare debet, ne alia ciuitas
 alias absorbeat. * Iam vero illa obligatio, lu-
 ce meridiana clariori modo, ex iuris principio
 primo fluit; ergo non minus consequitur in-
 de nostra enunciatio. Omnes hinc gentes tacita
 consensione aliquod aequilibrium praefiniunt, &
 reliquas hostium more impugnant, quae rum-
 punt

* Vid. THEMISTII EUPHRADAE *Oratio de pace, ad Va-*
lentem Imp. August. pag. 96. seq. *thesauri principum*, e grae-
 co in latinum sermonem translatis a GEORGIO RE-
 MO, I. C. edit. Francofurti 1614. Huc comparata
 etiam sunt VLRICI HUBERI verba: *Tanta est homi-*
num peruersitas, & potentiorum ambitio, vt nihil foedera,
vel pacis fiduciam, efficacius, quam nocendi impotentia, sta-
biliat, tam respectu imbecilliorum, quos suae conditionis
poeniteat, quam aequalium, quos τὸ ἀντίπαλον δέος, mu-
tuus metus ad pacem custodiendam adigit; nec aliud contra
potentiores remedium, quam coniunctio plurium, quos eius-
dem utilitatis ratio deuinctos tenet, quaerendum & adplican-
dum. Vid. *de iure ciuitatis* Lib. III. Sect. IV. Cap. III.
 n. XXVII. pag. 729. edit. Francofurti & Lipsiae 1708.

punt vel peruellunt institutum istud, quod generis humani rationibus conducere putamus maxime; vel quae illi sunt impedimento.* Redunt hic igitur cuncta ad proportionem potestatis, statui

* Illustrari haec possunt iis, quae auctor responsionis ad obiectionem IX. Ducis Holsato-Gottorpiensis, in caussa cum Rege Daniae, apud LONDORPIVM Act. Publ. Tom. XII. Lib. XIII. cap. 119. ad An. MDCLXXXV. pag. 397. profert; verba ita se habent: *Die Politici sind der Meinung, und behaupten es durch die vorhandene öfftere Praxin, dass einem Potentaten des Nachbahr's vesten Platz, wenn er denselben nicht sicher genug bewahren kan, oder will, bey besorglicher Gefahr, dass der Feind sich dessen bemächtigen, und zu Vebung allerhand Schadens bedienen möchte, wegzunehmen, und entweder so lange die Gefahr dauret, besetzt zu halten, oder auf den Nothfall, gar zu schleiffen, vergönnet sey. Da nun dieses, in natürlichen und aller Völcker Recht, dass einem jeden, so gut er kan, für Schaden sich zu verwahren, und des Feindes Anfall nicht zu erwarten, sondern demselben fürzukommen, erlaubt, seinen Grund findet, wird vielmehr ein Potentat seinem Nachbahr, den er und von boser Intention, aus langwieriger Erfahrung kennet, auch allerhand gefährliche Anschläge vnter Handen zu haben, versichert ist, einen neuen Vestungs-Bau, und zwar recht in der Mitte seines Landes, zu verwehren, berechtiget seyn; und dieses ist, was die Iura sagen: Nulli principum fortalitia, ad aemulationem, inuidiam, molestiam, periculum vel metum vicini, exstruere licere, cetera. Haec firmat etiam GAILLIVS de Pace publica Lib. I. cap. I. §. 4. pag. 73. & Obseruat. Practic. Obseruat. LXIX. §. XVIII. pag. 423. sequ.*

statui rerum publicarum conuenientem, quippe qui hodiernum e. c. coniunctionem harum illarumue prouinciarum permittit, quoniam aetate nostra non est impedimento salutis communi; alio autem tempore imperia quaedam diuellit, ac distrahit, quia efficiunt atque obstant salutis gentium remediis.

§. VIII.

A posse ad esse, vti philosophi loquuntur, non valere consequentiam, nec a facultate vulnera aliis inurendi, quam interdum laesionis vel causae belli iusti similem esse, diximus, pendere ipsas laesiones, vel damna importata, pronuntiabunt ii forsan, qui contra nostram stant sententiam. Sed non ita subducimus rationes; ostendimus tantum, ad arma esse in statu naturali descendendum, magnae vel periculosae potentiae alterius causa, hoc est potentiae, quae alios facile opprimit, & moraliter certae laesionis gratia; quoniam incertitudini, vel voluntati liberae vnius principis, qui moderatur rei publicae, tantis viribus conspicuae, quantae aequilibrium, vel *ισονομίαν* gentium, prorsus tollunt, nos submittere non

licet, * sine summo libertatis & aequalitatis naturalis discrimine, ** quoniam naturalis status longe alia est, quam civilis, ratio, & apud illum ius in armis plerumque consistit. Tu te tibi ipse, lector candide, si ponis ob oculos cupiditates infinitas, quibus agitantur homines, non eris nescius, plerumque has esse prauas, atque actiones, inde emanantes, improbas. *** Quis igitur nos securos reddit? quomodo naufragia aliorum, ex terra intueri possumus, circumdati iis, qui staterae lancem nimis onerant, vel, quia *αὐτονομία* absolutam sunt adepti, que-
unt

* *Aditum nocendi perfido praestat fides.* Vid. SENECA *Oedip.* Act. 3. v. 178. In edit. Lugduni 1536. excusa legitur quidem *dies*, loco vocabuli *fides*, sed tamen illa lectio a multis probatur.

** Huc IVLII CAESARIS spectant verba: de bello civili Lib. III. pag. 295. ed. Amstelod. 1657. *Hoc unum esse tempus de pace agendi, dum sibi uterque consideret & pares ambo viderentur: Si vero alteri paululum modo tribuisset fortuna, non esse usurum conditionibus pacis eum, qui superior videretur, neque fore aequa parte contentum, qui se omnia habiturum consideret.*

*** Legatur Epistolica dissertatio de principiis iusti & decori, continens apologiam pro tractatu HOBBAEI de ciue, pag. 34. edit. Amstelodami 1651.

unt nos ad incitas redigere ? * Sapienter sane iam olim Gothi, a pace & quiete infidiosa, a potentissimis gentibus oblata, abhorrebant, dudum experti, ** damnum longe maius pacem exulceratam cum Romanis initam attulisse, quam bella acerrima aliis populis parata. Vid. *Historia IOANNIS MAGNI de omnibus Gothorum Sueonumque regibus, qui unquam ab initio nationis extitere, eorumque memorabilibus bellis*, Lib. XV. Cap. XV. pag. 494.

§. IX.

Reponitur forsan aliud argumentum, adfirmaturque, naturalem cognationem hominum

* Quae de ciuitate generatim disputantur apud PLUTARCHVM, in *Laconic. Apophthegmat.* Operum Tom. II. pag. 224. edit. Francofurti 1620. facile ad trutinam gentium adplicari possunt; interprete XYLANDRO, verba ita se habent: *Leo Eurycratidae f. interrogatus, quam in vrbe aliquis tutissime habitaret? respondit, in ea, IN QVA OMNIUM CIVIVM POSSESSIONES ESSENT AEQVALES.* cetera.

** Recenset huiusmodi exempla IOANNES MAGNVS in *Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus*, Lib. XII. cap. I. & cap. II. pag. 394. nec non Lib. XII. cap. XXII. & cap. XXIII. pag. 414. edit. Romae 1554.

num haud nos imbuere eiusmodi doctrina, sed amoris mutui praeceptis animos componere. Verum licet iurium & obligationum conuenientia in nobis reperiatur, ex his tamen fontibus non statim ducitur beneuolentia nauata in alios, vel studium in eos, ita inflammatum, vt extinguat amorem rerum suarum caecum & improuidum, arrogantiam, proteruiam, nimiam sui aestimationem, auaritiam, omnem auiditatem, cupiditatumque lenocinia; vel sententiam, qua mortales existimant, μηδὲν εἶναι σὺν κέρδει κακόν *mali nihil esse quod cum lucro coniunctum sit.** Quam blanda conciliatrix, & quasi sui est, lenis natura! Suum cuique pulchrum est. Omnes sibi melius malunt esse, quam alteri. Cuiuslibet gentis rationes a reliquis dissentiant. Similitudines in iis vix adparent; nulla inter eas est conuenientia; ex diametro pugnant & dissident agendi principiis; inde igitur varii dissensus atque impedimenta nascuntur, quibus in varias trahuntur partes, discordiasue, pestem aliarum
natio-

* Haec Graeca delibauimus ex ΣΟΦΗΟΚΛΕ, apud ΑΤΗΕΝΑΕΥΜ Lib. III. cap. 34. *Deipnosoph.* pag. 122. edit. Lugduni 1612.

nationum anhelantes, contrahentesque. * Ergo dubium istud evanescit, nec vlla se commendat verisimilitudine.

§. X.

Praeterea, quae adferri possunt magnae vel immoderatae potentiae exempla, perdocent, illam plerumque tentasse & molitam esse res novas, vel aliis exitium parasse rebus publicis. Inductione igitur quadam nisi, arbitramur merito, stateram ciuitatum, si inaequali prorsus lance regitur, gentium importare interitum, & hanc ob causam, nimiam semper comprimendam esse ciuitatum potestatem. Consequens igitur est, vt, vel ob eandem rationem, trutinæ necessitas antiquissimis fuerit temporibus perspecta, atque explorata; quamuis de ea tanto studio, veluti in Europa, non sit disputatum, iis tempestatibus, quibus omnia conquassata erant regna, & vsque eo eneruata, vt penes nullum regnum esset potestas aliud deuorandi. Ratio igitur facile redditur, cur praesertim sub finem seculi XV. ansa bilancis adprehensa sit, &

* Vid. L. 5. D. de I. & I. & L. 5. D. §. 2. de captiuis & postliminio & redemptis ab hostibus.

& inde ab isto aeui spatio, vsque ad nostram aetatem, pro norma administrandarum ciuitatum praecipue accepta trutina, quoniam, ex eo temporis tractu, regna varia maiorem adquisuerunt potestatem.

§. XI.

Sunt, qui opinionem tenent, nimiam aliorum potentiam frenandam esse foederibus,* vel munimentis & castellis, vel exercitibus conscribendis, vel admonitionibus; non vero statim arma esse contra eiusmodi gentem stringenda; indeque colligunt, aequilibrium detractum, vel ereptum, causam belli iusti non frueri. Non repudio remedia ista; nam laudo ea potius, quoniam *omnia prius experiri verbis, quam armis, sapientem decet;*** sed res publica illa

* De periculosa foederatorum fide disputat POLYBIUS, *Historiarum* Lib. XI. pag. 890.

** Legisse iuuabit TERENCEII *Eunuch.* Act. IV. Scen. VII. vers. 19. pag. 157. edit. Roterodami 1670. CICERO etiam grauitur hoc edisserit: *Quum sint duo genera decertandi, vnum per disceptationem, alterum per vim; quumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum; confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore. Quare suscipienda quidem bella sunt ob eam causam, ut sine iniuria in pace viuatur.* Vid. de *Officiis* Lib. I. Cap. XI. pag. 29. edit. Lipsiae 1690.

illa opibus adfluens, iustam nobis non semper
 iniiciet moram, sine qua remedia ista parari
 nequeunt. * Praepotens hostis, verum circum-
 spectus & sagax, non exspectat, dilationem
 haud patitur; nos adoritur statim. ** Er-
 go in eiusmodi caussis non raro vi aperta oc-
 currendum huic est. *** Itaque ad similem
 casum illa L I V I I adplicanda esse, putamus:
*Stultitia est sedendo aut votis debellari credere posse,
 armari copias oportet, deducendas in aequum, ut*
vir

* Dd. ad L. liberam, l. C. quando liceat unicuique sine iudice
 se vindicare, regulam semper commendant: melius oc-
 currere in tempore, quam post exitum vindicare. Quin et-
 iam in statu civili, vindictam ipsos subiectos exerce-
 re posse, nec non ob minas saepe, coniecturasque, op-
 primere hostes, tradidit IOANNES BRUNNEMAN-
 NUS in Commentar. in XII. Libros Codicis pag. 263. edit.
 Lipsiae 1679.

** THUANUS Historiarum sui temporis Tom. V. Lib. CXVIII.
 pag. 724. sequ. & WILLIAM CAMDEN in History
 of the most renowned and victorious Princess Elizabeth, Lib.
 III. pag. 320.

*** Illustrari haec possunt L. 2. 3. & 4. C. ad Legem Corneliam
 de sicariis, & praesumptione iuris civilis, qua illud
 videtur defensionis causa factum, quod periculi re-
 mouendi gratia suscipitur. Vid. Io. BRUNNEMAN-
 NUS in Commentario ad Pandectas pag. 420. edit. Wit-
 tenbergae 1714.

vir viro congregiatur. Dum navis est salua, prompte consulere & prouidere oportet, ne evertatur; postquam fluctus exsuperat, inane est studium. * Id sane exemplis suis declararunt ciuitates Graeciae, a regis Philippi potentia praeponderante subito oppressae. ** Quamuis igitur foederibus tantum compescere licere praepotentem populum, quidam doceant, re vera tamen vi repelli posse crescentem potentiam, pronunciant, siue offensiua siue defensiua foedera ista adpellitent; Itaque nobis non videntur dubiis suis repugnare.

§. XII.

Audiendi denique illi minus sunt, qui ad deum optimum maximum prouocant, repudiaturi doctrinam nostram. Adserunt nimirum, Chri-

* Locum hic occupat IVSTVS LIPSIVS *Polititorum* Lib. III. cap. VIII. n. 2. edit. Argentorati 1641.

** IVSTINVS Lib. VIII. cap. I. pag. 77. ait: *Graeciae ciuitates, dum imperare singulae cupiunt, imperium omnes perdidierunt, quippe in mutuuum exitium sine modo ruentes. Omnibus perire quod singulae amitterent, non nisi oppressae senserunt. Siquidem Philippus rex Macedoniae, veluti e specula quadam, libertati omnium insidiatur, dum contentiones ciuitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam seruitutem coegit; cetera.*

Christianis indignam eam esse, nec Christi placita suppeditare nobis causam iustam, bellum suscipiendi contra eos, qui aequilibrium istud superarunt, inter gentes probatum. Christianorum sacra, mansuetudinem & amorem summum conciliare, & improbos principes puniendos tantum esse a deo, illi autumant. Sed respiciant ad COMINEI verba: *Vous pouvez voir, en lisant ces choses, avec ce que vous en sçavez davantage, que de ces mauvais Princes & autres ayans autorité en ce monde, & qui en usent cruellement & tyranniquement, nuls ou peu demeurent impunis: mais ce n'est pas tousjours à jour nommé, ni à l'heure que ceux qui souffrent le desirent.* * Praeterea, si principes praepotentes, actiones suas ad istas fidei christianae adtemperarent praeceptiones, fane momenti alicuius essent haec dubia; quum autem ad mandata illa claudi, caeci, muti, manci, debilesque sint plerumque, & hinc animi perturbationes, tanquam normas, sequantur; quilibet percipit, sententiam nostram eiusmodi ratiunculis redargui non posse. Hanc forsan ob causam

* Animaduersione digna haec reperiuntur in *Memoires DE PHILIPPE DE COMINES* Tom. I. Lib. III. Cap. IV. pag. 156. edit. Bruxellis 1723.

causam l'Espion dans les Cours des Princes Chrétiens Tom. I. Epist. XVII. pag. 45. scribit: Les animositez & les violences de tous les autres Princes du monde, n'approchent pas des inimitiez, qui regnent parmi les Princes Chrétiens de l'Europe. Je ne puis pas concevoir, pourquoi ces infidèles ne peuvent vivre en Paix, & peut-être ne les comprennent-ils pas eux mêmes. Il semble, que le Ciel ait résolu, que l'homme soit toujours contraire à l'homme; & qu'il y ait des inimitiez aussi long tems qu'il y a des Royaumes. Add. Epistola CXXII. pag. 377. eiusdem Tomi I. edit. Coloniae Agrippinae 1696. & Tom. II. Epist. XCIII. pag. 297. In hac leguntur sequentia: L'Europe est un champ second en rebellions, en tumultes, en desordres, & en guerres extraordinaires. Qua propter etiam ii egregie falluntur, qui existimant, deo optimo maximo repugnare bella, praepollentibus gentibus illata, trutinae commutatae causa. Quamvis enim adfirmant, a deo potentiam tradi, & eiusmodi bona adducentes in discrimen homines, ipsum deum laceffere; probe tamen scimus, hos rem acu non tangere, quia alias hostis nullus esset impugnandus. Et enim semper eadem ratio potest interferi, haec nimirum: hosti vires largitus est summum in
coelis

coelis numen ; ergo hostis non est reprimendus. Quam ieiuna autem & tenuis ista sit consequutio, quilibet animaduertit, paulo penitius iuris diuini perpendens praeceptiones.

§. XIII.

Ostendimus, temporibus antiquissimis gentes iure meritoque trutinam aliquam confecisse, & tacita eam confirmasse consensione. Progredimur igitur ad conuentiones expressas, quae bilancem firmant stabiliuntque. Infinitae hanc in rem possent a nobis excitari nationum constitutiones, eius generis, si paginarum id permetteret angustia. Ita e. g. Campanorum legati, *Omnes ipsi, inquit, in hanc necessitatem venerunt ; quanquam pugnauius verbo pro Sidicinis, re pro nobis, quum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti, & ubi conflagrassent Sidicini, ad nos traiectum illud incendium esse.* Conf. LIVIVS Lib. VII. cap. XXX. Pari modo Peloponnesiacum bellum gerebatur, quoniam Atheniensium opes reliquis Graeciae gentibus formidolosae videbantur, teste THUCYDIDE Lib. I. de bello Peloponnesiaco pag. 19. edit. Amstelaedami 1731. Sic Lacedaemonii Siciliae regem rogabant, vt commune Persis

bellum inferret, quod victis aliis Persae Siculos etiam sint oppressuri; qua de re HERODOTVS *Histor.* Lib. VII. varia prodidit posteris. Neque minus illustre exemplum apud PAVLVM AEMYLIVM de *rebus gestis Francorum, in Clodoueo*, reperimus. Verba ita se habent pag. 9. edit. Basil. opera SEBASTIANI HENRIC PETRI euulgatae: *E vestigio ad totius orbis reges litteras, quantum exemplum nunc quoque legitur, dedit, omnino inclementes in Francum, eius aures aequo iurique clausas, in iniuriam viribusque ac ferro eum omnia reponere; COMMVNEM GENTIVM CAVSSAM AGI, ne opes Francorum nimis augescerent incrementis, futuras exitio reliquis regnis, si euersis Alemannis, Visigothi tollantur. Omnium reliquorum regum vnum concilium corpusque constituendum esse, ad cuius iudicium Francus euocetur; cetera.* Hunc in modum Hieron, (seu Hiero) Syracusarum Rex, Romanorum socius atque amicus, metu Romanae potentiae, suppeditabat Carthaginensibus omnia, ad bellum gerendum necessaria. *

Quam-

* De hoc agit POLYB. Lib. I. alia autem exempla excitauit CHRISTOPHORVS FORSTNERVS in XV. Libros *Annalium* C. CORNELII TACITI, not. *Polit.* Tom. I. pag. 714. sequ. edit. Francofurti 1662.

Quamuis vero quibusdam populis, alia tempestate magis, quam alia, obseruandum fuerit aequilibrium, atque hinc mentio eius non tam saepe repetita sit illo aeuo, quam alio, semper tamen trutina recepta est. * Potestate Imperatorum Romanorum labefactata, ** vsque ad seculum post Christum natum XVI. e. c. Galliae regis vires exiguae erant, ob vasallorum opes, discordias, *** & bella, quibus ab Anglis vexabatur.

* Quae de Lycurgo differit POLYBIUS *Historiarum* Lib. VI. pag. 638. ea, leui adhibita mutatione, egregie illustrant gentium trutinam; verba illius, latine versa, ita se habent: *Lycurgus non simplicem neque uniformem Rempublicam constituit: sed optimarum quarumque Rerumpublicarum virtutes omnes ac proprietates in unum copulauit: ne, si quae illarum supra modum augeretur, ad vitia congenita deflueret: sed dum cuiusque vis mutuo omnium nisu in contrarium retrahitur, nulla pars illarum vergat usquam aut nimium propendeat: verum aequis ponderibus librata, & aequa lance suspensa, quam diutissime res publica duraret, non secus ac fieri semper amat in nauibus, quas hinc inde par vis ventorum impellit; cetera.*

** Conf. PAULI IOVII *historiarum sui temporis* Lib. I. pag. 1. edit. Basileae 1578.

*** Vid. *traité de Paix entre Louis XI. Roi de France d'une part, Charles Comte de Charolois & les Princes Liguez, sous le nom du BIEN PUBLIC, d'autre, fait à Constans près Paris le V. Octobre MCCCLXV.* qui legitur tractatus in *Chroniques de MONSTRELLET* Tom. II. fol. 122. sequ. Add. eiusmodi

tur. * Hispania in multas erat diuifa res publicas, quibus singulis singuli reges praecerant. ** Germania etiam in varias ciuitates distribuebatur. Anglia, praeter bella gerenda cum exteris, ciuilem gustabat sanguinem, vel potius exsorbebat, quum Eboracenses & Lancastrienses arma capesserent. Italorum res, pariter ac Germanorum, perturbatae atque adflictae videbantur. Itaque rebus secundis postea corroboratae gentes illae, in primis, cynosurae instar, aequilibrium intueri & sequi debuerunt, illudque expressis stabilire foederibus, sanctionibusque aliis. Prae ceteris vero, non sine diuinis auspiciis, Anglorum reges, firmare res Europaeorum aequilibrio, studuerunt; vti nempe, pro virtutibus & opibus suis, ingentem dudum Britanni consequuti sunt gloriam, ita diu Gallos ancecelluerunt viribus;

modi publica documenta a FRIDERICO LEONARDO collecta Tom. I. pag. 68. sequ. in *Recueil des Traitez* edit. Parisiis 1693.

* Vid. *Histoire d'Angleterre par Monsieur DE RAPIN THOYRAS*, passim, praecipue vero Tom. III. pag. 199. sequ. edit. Hagae Comitum 1733.

** Coaluit Hispania, imperante Ferdinando Catholico; vid. *historia orbis terrarum* pag. 450. edit. Francofurti ad Oderam 1680.

viribus. Quamuis enim postea, intestinis tur-
 bis aliqua ratione debilitati Britanni, in Gallia
 occupatas prouincias seruare non potuerint, id
 tamen sibi Britannorum reges negotium salutare
 datum crediderunt, aemulas gentes, Gallos Hi-
 spanosque, aequilibrio temperare. Hinc Bri-
 tanni in tabernaculo, quod apud oppidum *Gui-
 nes*, vbi colloquium cum Gallorum rege MDXX.
 celebrabatur, iuxta hominem Gallum & Hi-
 spanum pugnantes, pictum exhibuerunt sagit-
 tarium Anglum, cum hoc elogio: CUI AD-
 HAEREO, PRAEEST. Quam ob causam CAM-
 DENVS etiam, in historia ELIZABETHAE Lib.
 II. pag. 223. haec tradidit posteris: *True it was
 which one hath written, that France and Spain ai-
 re as it were the Scales in the Balance of Europe,
 and ENGLAND THE TONGUE OR THE
 HOLDER OF THE BALANCE.* Ita quoque
 SAMVEL DE PVFENDORFF de rebus gestis Fride-
 rici Wilhelmi Magni Lib. XIX. §. 84. pag. 1611.
 edit. Berolin. 1695. ait: Quo nomine, (de aequi-
 librio firmando sermo est,) superiore seculo, in-
 signem gloriam quaesiuere HENRICVS VIII. &
 ELIZABETHA regina, eoque ipso bellicosae na-
 tioni campum praebuere exserendae virtuti. Eli-
 zabetham quod adtinet, JAMES WELWOOD
 F in

in *Memoirs of the most material transactions in England, for the last hundred years, preceding the Revolution in 1688.* pag. 3. edit. Londini 1700. haec refert: *Her People (Elizabethae) liv'd at their Ease, and were happy under her Auspicious Conduct; and her oppress'd Neighbours felt the benign Influences of her great and bountiful mind. She it was that made Head against the then Paramount Power of Christendom, and that in both the Old and New Worlds.* De GVILIELMO III. hac in re etiam praepollente, vid. DE LARREY in *Histoire d'Angleterre* Tom. IV. pag. 821. Haec missa facimus, & pro instituti nostri ratione, tantum ob oculos posituri sumus nonnullas, hac ipsa, quam degimus, aetate, promulgatas constitutiones huius generis. Hinc memini foederis, inter sacram Caesaream maiestatem Leopoldum I. Regiam Maiestatem Britanniae Wilhelmum III. nec non praepotentes Ordines Generales foederatarum Belgii prouinciarum, Hagae Comitum die VII. Septembr. Anno MDCCl. initi; Praemisso titulo imperatoris, subiuncta verba, id declarant luculenter, ita enim se habent: *

„No-

* *Corps Universel Diplomatique du Droit des Gens* par J. DVMONT
Tom. VIII. P. I. pag. 90.

„Notum testatumque facimus omnibus,
„& singulis quorum interest, aut quomodoli-
„bet interesse potest, quod quum nos inter &
„serenissimum ac potentissimum principem,
„dominum Wilhelmum Magnae Britanniae,
„Franciae & Hiberniae Regem, consanguineum
„& fratrem nostrum charissimum; nec non
„charissimos amicos nostros, Ordines Genera-
„les foederatarum Belgii prouinciarum per v-
„trinque ad id deputatos, & sufficienti manda-
„to instructos legatos & ministros plenipoten-
„tarios die septima currentis mensis & anni,
„Hagae comitum tractatus foederis sequentem
„in modum initus & conclusus sit: Quando-
„quidem mortuo sine liberis non ita pridem
„gloriosissimae memoriae Carolo II. Hispania-
„rum rege, sacra sua Caesarea maiestas succes-
„sionem in regna, & prouincias regis defuncti
„domui suae augustae legitime deberi asserue-
„rit, rex autem Christianissimus pro nepote
„suo duce Andegauensi eandem successionem
„ambiens, & ius illi ex testamento quodam re-
„gis defuncti natum esse praeferens, pro modo
„dicto duce Andegauensi possessionem vniuer-
„sae haereditatis siue monarchiae Hispanicae
„arripuerit, prouincias Hispano-Belgicas, du-
catum-

„catumque Mediolanensem armis occupauerit,
„classẽ in portu Gaditano paratam teneat,
„naues plures bellicas ad Indias Hispano paren-
„tes miserit, atque hoc modo aliisque plurimis
„regna Galliarum & Hispaniarum tam arcte
„inter se vniantur & coalescant, vt posthac non
„aliter quam pro vno eodemque regno confi-
„deranda esse videantur, adeo vt nisi prospe-
„ctum fuerit, fatis appareat caesareae suae ma-
„iestati abiiciendam esse omnem spem, vn-
„quam sibi de praetensione sua satisfactum iri,
„sacrum Romanum Imperium iura sua in feu-
„da, quae sunt in Italia & in Belgio Hispanico
„perditurum, Britannis & Belgis foederatis li-
„berum nauigationis & commerciorum vsum
„in mare mediterraneum, in Indias & alibi
„funditus periturum, vnitumque Belgium de-
„stitutum iri securitate, quam ex interpositis
„inter se & Gallos prouinciis Hispano Belgicis,
„vulgo *Barriere*, tenebat, denique Gallos &
„Hispanos ita coniunctos adeo omnibus formi-
„dandos breui euasuros, vt totius Europae im-
„perium facile sibi vindicaturi sint. Quum
„autem ob hunc procedendi modum regis chri-
„stianissimi, Caesareae suae maiestati necessi-
„tas imposita fuerit, exercitum in Italiam mit-
tendi

„tendi ad conseruanda tam iura sua priuata,
„quam feuda Imperii, rex magnae Britanniae
„necessarium existimauerit, copias suas auxi-
„liares mittere Belgio foederato, cuius res eo
„loco sunt, ac si re ipsa iam aggressum foret,
„& domini ordines generales vniti Belgii, quo-
„rum fines vndique fere patent, effracto & re-
„moto obice, vulgo *Barriere*, qui Gallorum
„vicinitatem arcebat, coacti sint, ea cuncta pro
„securitate & salute reipublicae facere, quae
„bello impetiti facere debuissent, vel potuissent,
„quumque tam anceps rerum constitutio ipso
„bello periculosior sit, & hoc rerum statu Gallia
„& Hispania abutantur, vt se magis & magis in-
„ter se deuinciant, ad opprimendam Europae
„libertatem, & tollendum commerciorum v-
„sum; his rationibus adducti, sacra sua Caesa-
„rea Maiestas, sacra sua Regia Maiestas Magnae
„Britanniae, & celsi ac praepotentes Domini
„Ordines Generales Vniti Belgii, tantis malis hinc
„surrecturis obuiam tendentes, & pro viribus
„remedia afferre cupientes arctam inter se con-
„iunctionem, & confoederationem pro depel-
„lenda communis periculi magnitudine neces-
„sarium esse existimauerunt, & hunc in finem
„mandatis suis instruxerunt N. N. *cetera.* Qui

„vi mandatorum suorum in sequentes fœderis
„leges conuenerunt. I. Sit maneatque inter sa-
„cram Caesaream maiestatem, sacram regiam
„maiestatem magnae Britanniae, & dominos
„ordines generales vniti Belgii, constans, perpe-
„tua & inuiolabilis amicitia & correspondentia,
„teneaturque alter alterius commoda promoue-
„re, damna vero & incommoda pro posse auer-
„tere. II. Sacra sua Caesarea maiestas, sacra
„Regia maiestas magnae Britanniae & domini
„Ordines Generales, cum nulla res ipsis magis
„cordi sit, quam pax & tranquillitas generalis
„totius Europae, iudicauerunt ad eam stabili-
„endam nihil efficacius futurum, quam procu-
„rando Caesareae suae maiestati ratione prae-
„tensionis suae in successionem Hispanicam sa-
„tisfactionem aequam & rationi conuenien-
„tem, & vt rex magnae Britanniae & domini
„ordines generales securitatem particularem &
„sufficientem pro regnis, prouinciis ditionibus-
„que suis, & pro nauigatione, & commerciis
„subditorum suorum adipiscantur. *cetera.*

Neque minus huc facit *Tractatus pacis &
amicitiae, inter Annam magnae Britanniae regi-
nam & Philippum ducem Andegauensem tanquam
regem Hispaniarum initus; quo adhibitis insertis-
que*

que renunciationum instrumentis, Philippi nempe
 ab una, & ducum Bituricensis & Aurelianensis ab
 altera parte, praecauetur, ne ullo tempore regna
 Francorum & Hispanorum uniantur vel ab uno ca-
 pite regantur, cetera. * Adscribamus modo ver-
 ba prima: „I. Pax sit christiana, vniuersalis,
 „& perpetua, veraque amicitia inter serenissi-
 „mam ac potentissimam principem, Annam
 „Magnaë Britanniae Reginam, & serenissimum
 „ac potentissimum principem Philippum quin-
 „tum Hispaniarum Regem Catholicum, eo-
 „rumque heredes & successores, nec non v-
 „triusque partis regna, status, ditiones, &
 „prouincias vbicunque sitas, eorumque subdi-
 „tos, cetera. II. Quandoquidem vero bellum,
 „cui finis pace hac feliciter a deo impositus est,
 „ab initio susceptum, & tot per annos, vi sum-
 „ma, immensis sumptibus, & occisione prope
 „infinita gestum fuerit, propter ingens pericu-
 „lum, quod libertati, salutique totius Euro-
 „pae, ex nimis arcta regnorum Hispaniae, Gal-
 „liaeque coniunctione, impenderet; Cumque
 „ad euellendam ex animis hominum sollicitu-
 „dinem omnem, suspensionemque, de istius-
 modi

* DV MONT c. l. pag. 394. seq.

„modi coniunctione , & ad firmandam stabili-
 „endamque pacem ac tranquillitatem christia-
 „ni orbis , iusto potentiae aequilibrio (quod o-
 „ptimum & maxime solidum mutuae amici-
 „tiae & duraturae vndiquaque concordiae fun-
 „damentum est) tam rex catholicus quam rex
 „christianissimus , satis iustis cautelis prouisum
 „esse voluerint , ne regna Hispaniae & Galliae
 „vnquam sub eodem imperio veniant , & vni-
 „antur , nec vnquam vnus & idem vtriusque
 „regni rex fiat ; atque eum in finem maiestas
 „sua catholica , pro se , heredibus & successo-
 „ribus suis , iuri , titulo , praetensionique omni-
 „modae ad coronam Galliae solemnissime re-
 „nunciauerit. *cetera.*

Speſtat huc porro *tractatus pacis & foederis*
inter Philippum ducem Andeiauensem vel Hispaniae
regem , & Victorem Amadeum Sabaudiae ducem
confectus die VIII. Nouembr. Ann. MDCCXIII. Qui
in Gallorum & Hispanorum idiomate legitur in
Actes & Memoires de la Paix d'Utrecht Tom. VI.
pag. 724. Num. III. haec proferuntur: Por las mis-
mas razones , y por los mismos motivos del bien
publico de la Paz , del reposo , y del equilibrio de la
Europa y de la tranquilidad del Reyno Espanna an
particular , que S. Mag. Cat. ha hecho por si , y por
todos

todos sus descendientes para siempre la renonciacion de la Corona de Francia, en cinco de Nov. de 1712. vel reconocimiento y declaracion que S. Mag. Cat. ha hecho por el mismo Acto, passado por Ley en 8. de Marco proximo passado, que en defecto de sus Descendientes asegura la succession de la Corona de Espanna, y delas Indias, à S. A. R. de Saboya, y a sus Descendientes Varones, nacidos de constante, y legitimo matrimonio, y subcessivamente à los Varones de la casa de Saboya, y à sus Descendientes Varones, nacidos de constante, y legitimo matrimonio, excluyendo qualquiera otra casa, por las mismas razones, y motiuos, que sehan de tener aqui expressados; sehà convenido, y estipulado expressamente por el presente, que el dicho Acto de 5. de Noviembre, deve hazer, vser tenido per una partida Exempcial de esto Tratado, como tambien el Acto de 9. del dicho mez de Noviembre, hecho per las Cortes de Espanna, que han passado, aprovado, y confirmado el dicho Acto de S. Mag. Cat. cetera.

Conferatur etiam Concordatum & foedus, (quadruplex foedus vulgo dictum) inter Carolum VI. Romanorum Imperatorem & Ludouicum XV. Regem Galliae, atque Georgium Regem Magnae Britanniae, &c. pro pacificatione rerum Europaearum, iam a pluribus annis occasione successionis

G

Hispa-

*Hispanicae turbatarum. Actum Londini die XXII. Iulii II. Augusti MDCCXVIII. ** Cuius articulus I. haec continet : „Ad reparanda ea quae contra pacem Badensem die VII. Septembris „MDCCXIV. conclusam, prout & contra neutralitatem, per tractatum die decima quarta „Martii MDCCXIII. pro Italia stabilitum, novissime turbata fuerunt, sereniss. & potentiss. „Hispaniarum rex obligat se ad restituendam „suae maiest. Caesareae, prout & idem, mox, „vel ad summum duos post menses, a commutatione ratificationum praesentis tractatus, „actu restituet insulam & regnum Sardiniae, in „eo statu quo erat tunc, cum illud occupavit, „renunciabitque suae maiestati Caesareae omnia iura, praetensiones, rationes, & actiones in dictum regnum, ita, ut sua maiestas „Caesarea de illo, ceu de re sua, plene libere, „que atque ad eum modum, iuxta quem amore boni publici facere statuit, disponere possit. „II. Quandoquidem vnica quae excogitari potuit, ratio ad constituendum duraturum in „Europa aequilibrium ea visa fuerit, ut pro regula statuatur, ne regna Galliae & Hispaniae vlllo

* DU MONT c. l. p. 531. seq.

„vlllo vnquam tempore, in vnam eandemque
„personam, nec in vnam eandemque lineam,
„coalescere, vnirique possent, istaeque duae
„monarchiae, perpetuis retro temporibus se-
„paratae remanerent, atque ad obfirmandam
„hanc regulam tranquillitati publicae adeo ne-
„cessariam, ii principes quibus natiuitatis prae-
„rogatiua ius in vtroque regno succedendi tri-
„buere poterat, vni e duobus pro se, totaque
„sua posteritate solemniter renunciauerint, adeo
„vt ista vtriusque monarchiae separatio in le-
„gem fundamentalem abierit, in comitiis ge-
„neralibus, vulgo LAS CORTES, Madriti die
„IX. mensis Nouembris MDCCXII. receptam,
„& per tractatus Traiectenses die XI. Aprilis
„MDCCXIII. consolidatam; sua maiestas cae-
„sarea legi adeo necessariae & salutari vltimum
„complementum datura, atque omnem fini-
„streae suspicionis ansam tollere, tranquillitati-
„que publicae consulere volens, acceptat, &
„consentit in ea, quae in tractatu Traiectensi su-
„per iure & ordine successionis in regna Fran-
„ciae & Hispaniae acta, sancita & transacta fue-
„runt, renunciatque tam pro se, quam pro
„suis heredibus, descendantibus & successoribus
„maribus, foeminis, omnibus iuribus, omni-

„busque in vniuersum praetensionibus quibus-
„cunque, nulla penitus excepta, in quaecun-
„que regna, ditiones & prouincias monarchiae
„Hispanicae, quarum rex catholicus, per tra-
„ctatus Traiectenses agnitus fuit legitimus posses-
„sor, solemnesque de super renunciationis actus,
„in omni meliore forma expediri, eosque publi-
„cari, & in acta loco congruo referri curabit,
„ac super his instrumenta solita suae maiestati
„catholicae, partibusque compaciscentibus, ex-
„hibituram se promittit. III. In vim dictae re-
„nunciationis, quam sua maiestas caesarea amo-
„re vniuersae Europae securitatis, habita quo-
„que ea ratione, fecit, quod dominus dux Au-
„relianensis, iuribus & rationibus suis in re-
„gnum Hispaniae, pro se & pro suis descenden-
„tibus, sub ea conditione renunciauerit, ne im-
„perator aut vllus eiusdem descendentium in
„dicto regno succedere vnquam posset; sua
„maiestas caesarea agnoscit regem Philippum V.
„legitimum Hispaniarum & Indiarum regem,
„eidemque tribuere promittit titulos & prae-
„rogatiuas dignitati suae, regnisque suis debitas;
„finet praeterea eundem, eiusque descenden-
„tes heredes, & successores, masculos & foe-
„minas, pacifice frui cunctis iis ditionibus mo-
narchiae

„narchiae Hispanicae in Europa, in Indiis, &
 „alibi, quarum possessio ipsi per tractatus
 „Traiectenses asserta fuit, neque eum in dicta
 „possessione directe vel indirecte turbabit vn-
 „quam, aut vllum ius in dicta regna & pro-
 „uincias sibi sumet., cetera.

Iungatur iis *Pax inter Carolum VI. ab vna, & Philippum V. ex altera parte; quo tractatu Londinensi Anni MDCCXVIII. pro basi & fundamento huius statuto, regna Hispanica & Indiarum regi Philippo, Neapolis vero, Sicilia & omnes ceterae ditones & prouinciae, quae vel quas Caesar ex monarchia Hispanica in Italia & in Belgio actu possidet, suae sacrae caesareae maiestati ceduntur, cetera; cuius articulo III. verba inserta sunt: Quandoquidem unica, quae excogitari potuit, ratio ad constituendum duraturum in Europa aequilibrium ea visa fuerit, ut pro regula statuatur, ne regna Galliae & Hispaniae, vlllo vnquam tempore in vnam eandemque personam, nec in vnam eandemque lineam coalescere, vnirique possent. cetera.**

Denique addere liceat *Acte d'accession de L.H.P. au traité d'Hanovre*, nam in Declaratione articuli
 sepa-

* DU MONT Tom. VIII. P. II. pag. 106, seq.

separati & secreti Hagae comitum composita die IX. Aug. 1726. haec leguntur: Comme dans le quatrieme article du traité signé à Hanovre le 3. Sept. 1725. entre leur majestés, le Roi très chrétien, le Roi de la Grande Bretagne, & le Roi de Prusse, il est parlé entre autres cas y mentionnées de l'examen de ce, qui seroit propre à maintenir l'équilibre de l'Europe, qu'il est si necessaire de conserver pour le bien de la paix en general. Les Deputés des Etats Generaux des Provinces Unies du consentement des Ministres des trois Puissances contractantes ont réservé, que leurs Majestés venants à juger necessaire de concerter ensemble, & avertir les dits Seigneurs Etats Generaux des points, qui auroient pour objet le maintien d'un Equilibre dans l'Europe. Les Seigneurs Etats Generaux conserveront sur tout ce qui leur seroit proposé de concerter à cet egard, la même liberté, qu'ils ont eue avant leur accession au dit traité, sans que par leur accession ils fussent tenu de prendre part aux mesures, dont ils ne demeureront pas d'accord. cetera. *

Non dicam de foederibus, quorum finis cum illis conuenit, quo spectat Traité d' Alliance & de Ga-

* Corpus iuris gentium academicum Tom. II. pag. 203 i. seq.

Garantie, appelée communément le TRAITÉ DE
 BARRIERE, fait & conclu entre Anne Reine de la
 Grande Bretagne & les Seigneurs Etats Generaux des
 Provinces Unies des Pais-Bas, pour le maintien de la
 Succession à la Couronne de la Grande Bretagne dans
 la Ligne Protestante, selon qu'elle est établie par
 les Loix, & assurer à L. H. P. une Barriere suffi-
 sante aux Pais-Bas, contre la France, & autres,
 qui les voudroient surprendre & attaquer. A la Ha-
 ye le 29. d'Octobre 1729. * neque minus Fœdus
 inter Annam Magnae Britanniae Reginam, & Or-
 dines Vnitarum Belgii Prouinciarum Generales,
 pro mutua Guarantia, successionis nimirum ad thro-
 num Britannicum, in stirpe Protestantium, &
 Obicis vulgo BARRIERE dictis Ordinibus debitae,
 atque aduersus Galliam perquam necessariae; quem
 in finem, priori foedere, quod die XXIX.
 Octobris MDCCIX. factum fuit, prorsus re-
 scisso & abrogato, ad nouas conuentiones, sti-
 pulationes coronae Britannicae magis acceptas,
 deueniunt, seseque inuicem obstringunt; Vl-
 tra-

* Actes Memoires & autres pieces authentiques concernant la
 Paix d'Utrecht, Tom. I. pag. 54. sequ. edit. Traiecti ad
 Rhenum 1714.

traiecti die XXIX. Ian. an. MDCCXIII. *

*Porro Traité entre Charles VI. Empereur des Romains & Roi Catholique des Espagnes d'une part, George Roi de la Grande-Bretagne, & les Seigneurs Etats Generaux des Provinces Unies des Pais-Bas, d'autre part, pour la Restitution, à sa Majesté Imperiale & Catholique, de tout le Pais-Bas Espagnol, sous la reserve d'une forte & solide BARRIERE aux mêmes Pais-Bas en faveur de Leurs Hautes Puissances; comme aussi du payement annuel de diverses grosses Sommes, tant pour l'entretien de la dite Barriere, que pour le remboursement de celles qui leur étoient deues auparavant. Fait à Anvers le 15. Novembre 1715. ** & Convention entre Charles VI. Empereur des Romains & Roi Catholique des Espagnes, & George Roi de la Grande Bretagne & les Seigneurs Etats Generaux des Provinces Unies, touchant l'exécution de quelques Articles & Points du Traité de Barriere du 15. Novembre 1715. Signée à la Haye le*

* *Actes & Memoires de la Paix d'Utrecht. Tom. II. pag. 260.*

** *Corps Diplomatique du Droit des Gens Tom. VIII. Part. I. pag. 458.*

le 22. Decembre 1718. * Sed mitto reliqua, & animaduerto tantum, sanctionem pragmaticam Caroli VI. aequilibræ causa præcipue fuisse firmatam a multis principibus ; ** qua propter scriptor quidam anonymus hæc tradit: *L'Empereur Charle VI. ayant projeté d'établir en faveur* de

* *Corps Diplomatique* Tom. VIII. Part. I. pag. 521.

** Conf. *Hinlaengliche Ausführung, daß die von Ihro Röm. Kayserl. Maj. bey dero Ertz-Hause fest gestellte Erb-Folgs Ordnung und deßfalls übernommene Garantie, weder dem Wohlfeyn des ganzen Europæ, noch der Verfassung Teutschlandes zu wider sey, cetera, gedruckt zu Wolfenbüttel. Add. Remarques sur l'ordre de la Succession établie dans les Pays héréditaires de la Maison d'Autriche, autrement nommée la Pragmatique sanction; & gründlicher Beweiß, daß durch Garantirung der Allerdurchlauchtigsten Oesterreichischen Erb-Folge die allgemeine Wohlfahrt des heiligen Römischen Reichs vortrefflich befestiget werde; nec non Pragmatisches Archiv, oder Historische Nachricht von der Pragmatischen Sanction Caroli VI. edit. 1741. Sed vid. etiam die gegen die Pragmatische Sanction des hochseligen Kayfers Caroli VI. vertheidigten Gerechtsame eines dritten, oder neueröffnetes Pragmatisches Archiv, typis exscript. Francofurti 1742. & qui refellit generis huius rationes, illustris Ictus I. O. WILHELMVS DE GOEBEL in dissertatione academica de obseruantia gentium & imperii, in cuius cap. III. perpetua succedendi in terris imperatoriae maiestati hereditario iure parentibus, ad modum in sanctione pragmatica præscriptum, obseruantiam sistit, pag. 76. sequ. edit. Helmstädtii 1733.*

*de sa Fille Aînée l'indivisibilité de ses Etats, a fait utilement valoir le système de l'équilibre ; il a insinué dans les Cours, que toute l'Europe avoit intérêt d'empêcher l'affoiblissement de la Maison d'Autriche, parcequ' au cas que la France vint à entreprendre quelques nouveaux projets, d'aggrandissement, Elle (Maison d'Autriche) étoit la seule, qui put en contrebalancer les forces : Ces insinuations ont trouvé accès. **

§. XIV.

Adhuc explanata curatius pensitantes, facere non possumus, quin pronunciemus, bilancem, quam omnes gentes oportet sequi, in Europa esse belli & pacis praecipuam normam; quum Europaei, non obligatione tantum universali, quam supra expediimus, adstringantur trutina, sed & multae inter eos gentes, vinculis novis, nimirum pactationibus, publicae salutis obtinendae servandaeque causa confectis, deuinciantur. Praeter multa adlata a nobis seculi huius testimonia, id luculenter probarunt Britan-

* Libellus, in cuius pag. 8. verba Gallica adlata leguntur, sine die & consule editus, inscriptusque est : *Reflexions touchant l'Equilibre de l'Europe.*

Britanni, Sueci & Bataui, in foedere tergemino, superiore seculo, Belgii Hispanici seruandi causa facto. Eundem finem, aequilibrium nempe rerum publicarum, anno MDCXLVII. perplures Germaniae principes stabiliendum esse, existimarunt, vti acta pacis Westphalicae declarant. Eo porro collineauere foedera, inter Imperatorem Romanorum & Sueciae Regem, nec non inter Suecos & Batauos anno superioris aevi LXXXII. sancita. * Neque minus patet, vnionem Augustae Vindelicorum anno MDCLXXXVI. inter Caesarem, Regem Hispaniae, Regem Sueciae multosque Imperii Romano-Germanici Status, initam, Gallis, hoc est aequilibrii turbatoribus, esse oppositam; ** quemadmodum anno MDCLXXXIX.

Im-

* Haec leges in LVNIGII C. G. D. T. I. pag. 758.

** Vid. *die Augspurgische Allianz*, so zwischen der Römisch Kaiserlichen Majestaet; der Cron Spanien wegen Burgund; der Cron Schweden wegen dero im Heiligen Römischen Reich gelegenen Landen; Chur-Bayern, denen Bayrisch-Fraenckisch-Schwäebischen Craysen, dem Hochfürstlichen Hauss Sachsen, vnd denen disseits Ober-Rheins gelegenen Fürsten vnd Staenden zu Handhabung des Armistitii Germano Gallici, dann zu Erhaltung Ruhe vnd Friede-Standes im Heiligen Römischen Reich, wie auch zur mutuellen Defension wider alle feindliche Beeinträchtigungen auf drey Jahr ausgerichtet worden. Legitur hoc instrumentum publicum, apud LONDORPIVM Act. publ. Tom. XII. pag. 122.

Imperator Romanus & Bataui composuerunt huius generis pactiōem, * postea a Carolo II. Hispaniarum Rege, ** & a Wilhelmo III. Angliae Rege, firmatam. *** Facili igitur negotio a nobis, digitum ad fontes illos intendentibus, potest commonstrari, incurrere in iniustitiam Europaeos prae ceteris, si moliuntur eis conuentionibus repugnantia negotia; id quod mihi propositum est fufius ostendere sequentibus.

§. XV.

Liberarum gentium negotia, quae volui agique videmus, vel naturam ipsam sequuntur, vel hominum normas, in arbitrio & libera voluntate positas vnice. Ad naturae decreta viuunt, si nexum mediorum & finium, cuius circumflexu cuncta teguntur, ope rationis rite introspiciunt. Hae autem, nimirum arbitrariae regulae, pendent ex variis condi-

* Foedus hoc defensuum & offensuum (magnum foedus postea dictum) exhibet LVNIG *Part. Spec. Contin.* I. pag. 804.

** v. PVFENDORFFIVS *Rer. Brandenburg. Lib. XIX.* §. 25. sequ. & LVNIGIVS *Part. Spec. Cont. I.* pag. 507.

*** *Accessio Guilielmi III. ad foedus magnum edita est a DV MONTIN* *Corps Diplom. Tom. VII. Part. II. pag. 241.*

conditionibus circumstantibus aut consequenti-
 bus, quibus impelluntur atque incenduntur di-
 uersimode, ad naturae leges in adplicatione hu-
 ius illiusue officii determinandas, & mortales
 adstringendos, vt his cumulate faciant satis.
 Quamuis igitur instituta haec deus in mores no-
 stros non induxerit; attamen cum voluntate
 diuina conspirant, si commoditas, prosperitas-
 que vitae, id ita ferunt. Consequens etiam est,
 vt homines, nullo incitante, per prima inuita-
 menta naturae agantur ad pactiones, ex quibus
 magnum fructum capiunt. Quum igitur tru-
 tina, seu bilanx gentium, sit institutum huma-
 num eiusdemmodi, idque aequalitatem natu-
 ralem corroboret, * vti id fuit antea nobis ex-
 cutiendum; cuilibet etiam argumento iudicio-
 que patefactum est, sapienti & alta mente prae-
 ditum principem, merito & magni eam face-
 re, & se, suasque actiones, praecipue ad illam
 adcom-

* SOLONIS illud: *aequalitas nullum bellum suscitatur; bi-*
lancis egregie illustrat utilitatem. Et auctor *du Pro-*
jet pour faire une paix generale, scribit: *Plus il y aura d'*
Etats souverains en Europe d'une puissance à peu pres egale,
& plus il y aura de Paix & tranquillité. Vid. FABRI
Staats - Cantzley Tom. XVIII. pag. 827.

adcommodare. Ex necessaria porro conficitur consequutione, illas gentes lineas transilire, quae trutinam istam communem e medio tollere, vel vtilitatum propriarum causa, dubiam & ancipitem reddere, vel reliquos opprimere populos, fatagunt; vel potentem populum, sub specie aequilibrui, ita debilitant, vt aliis prorsus resistere, vel se salutemque necessariam sustinere, nequeat. * Licet enim immediate deus stateram, de qua quaestio est, gentibus non adpendat, nec status ciuitatum e necessitatis absolutae fontibus defluat; attamen non negandum est, deum adprobare vtrumque institutum, tanquam remedium, in quo, si id rite adplicatur, salus gentium externa posita, tuta, inexpugnabilis, septa atque munita est.

§. XVI.

* Ita scimus, sub colore salutis publicae, iniusta bella saepe gesta esse; Vid. *Memoires de Messire PHILIPPE DE COMINES Seigneur d'Argenton*, Tom. I. cap. 2. pag. 10. edit. Bruxellis 1723. & PLUTARCHI in *Catone Maiore* de Antiocho posteris traditum dictum illud, quod in latinam translatum linguam, ita se habet: *Bello praetextum sumebat, liberare Graecos, libertatis non egentes.* Alia exempla aemulationis, quae grauiissima concitauit bella, enarrat IO. FRIDERICVS PFEFFINGERVS in corpore iuris publici ad ductum PHILIPPI REINHARDI VITRIARI elaborati, Tom. I. Lib. I. Tit. II. pag. 202. edit. tert.

§. XVI.

Qui vult finem, debet velle media; ergo principes, qui salutis publicae rationem habent, trutinæ libranda imponere negotia tenentur, quæ tempus subministrat, & ad eam opera distribuere. (§. XV.) Qui igitur illam tollunt, inter hostes, & violatores iurium perfectorum, numerandi sunt, vel emolumentum iacturam faciunt in iis, quæ ad gentes, æquilibrium tanquam normam sequentes, redundant. Quum vero modica ne prætor quidem curet, omnibus est apertum, nimiam potentiam gentis cuiusdam, non facile oriri ex propriis fructibus, & redditibus, semel ei adsignatis; sed progigni ex aliis accessoriis, vel iis speciatim, quæ ex conjunctione nova prouinciarum magnarum, siue bello, siue hereditatibus, siue conuentionibus, adquisitarum, fluunt. Ergo bellum eam ob causam non statim iustum exardet, si ciuitas incrementa capit naturalia; Ergo nec his emolumentis trutina conuelli ex suis sedibus dicitur. Hinc plerumque animum aduertimus ad regiones novas occupatas, si de æquilibrio quaestio est, vel causa belli istinc emanat legitima. Verum nec ob cumulatas, vel adauctas prouincias,

cias, proeliis certandum semper est, quoniam illae interdum aequilibrium haud turbant. Si enim ob quaelibet, vel ob leuissima momenta mutata, bilancem dubiam prorsus, vel sublatam, putas, eamque ob rationem ad bellum descendere cupis, semper fane esse deberent gentes in armis. Attamen non negamus, solis foederibus etiam, interdum rumpi gentium aequilibrium, si nempe quidam principes, illis iuncti, tantis viribus pollent, vt aequalitas reliquorum populorum moralis tollatur penitus. Id ipsum probe perspexit Hassiae Landgravius, PHILIPPVS MAGNANIMVS, quum Suecorum foedus, aduersus se compositum, praeuenire studeret, istamque ob causam euulga-
ret epistolam, in qua haec leguntur: * *Wie wir denn mit vnseren in der Gefahr sitzen, wenn unsere Widerwaertige ihren Vortheil ersehen, dass sie bemeldten vnsern Oheim, den Chur-Fürsten von Sachsen, vnd uns, mit der staercksten vnd größten Macht überziehen, also des Backenschlags, Verjagung von Land vnd Leuten, taeglich gewarten müssen: So achten wir, ein jeder Frommer, so Verstand*

* Apud STRAVCHIVM in *Controu. Illustr. Dissert. IX.* sub finem.

stand hat, und unpartheyischen redlichen Gemüths
 ist, werde in Betrachtung des, dass in natürlichen
 und geschriebenen Rechten, auch darum in dem
 Kayserlichen Land-Frieden, die Noth und Gegen-
 wehr nicht benommen ist, leichtlich ermessen, und
 nicht unbilligen können, gegen ein solchen geschwind
 Bündniss und Fürnehmen, unsere Noth und Ge-
 genwehr in der Zeit also fürzunehmen, dass wir
 den unchristlichen und unrechten Gewalt, der von
 unerhörter Sache begegnen soll, aufhalten, und
 die Unsern bey Gleich und Recht beschirmen mö-
 gen, cetera.

§. XVII.

Quum iuris gentium, siue naturalis, siue
 positiui, violatores, bello persequi fas habea-
 mus; (v. principia iuris naturae) eos, qui tru-
 tinam rerum publicarum infringunt, armis la-
 cessiri, licet. (§. XVI.)

§. XVIII.

Videamus vero, an bilanx ista communis
 causas offensarum adferat, quoniam manus li-
 gat principum, & horum libidines aliqua ex
 parte resecat, & frenat, frangitque libertatem
 gentium? Salua res est; de libertate deminu-

tio facta, quanquam in se imperfectionem importet, cadit ad perfectionem partibus suis expletam omnibus. Si naus conuulsa haurit mare, ne fluctibus operiatur, iacturam libenter facimus; atque ita in aliis rebus leue incommodum partes veri boni obtinet, si vtilitatibus consequendis inseruit amplissimis. * Sane conventiones omnes aliquid, de potestate viuendi vt velis, detrahunt; sed quis inde ita colliget: Ergo pactiones cunctae imponunt frenos nostrae felicitati. Inde efficitur, trutinæ vsum legitimum, vtilitatis tantum continere, quantum, haud scio, an vlla res praeterea; licet mediocritatem quandam desideret, & conatus tam superbiae, quam aliarum cupiditatum, aliquantulum reprimat. ** Respicientibus nobis populos, qui, trutina fracta, ad summum adspirare ausi sunt fastigium, sic id videmus, quasi

* QVINCTILIANVS *Inst. Orat. Lib. VII. cap. 4. pag. 626. edit. a BURMANNO, in comparatione, inquit, malorum, boni locum obtinet leuius.*

** Huc facere videntur CICERONIS verba illa: *Sed quia sic ab hominibus doctis accepimus, non solum ex malis eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inesset boni; cetera. De Officiis Lib. III. cap. I. fol. 53. edit. Argentorat. 1573.*

quasi ea, quae oculis cernuntur; tantam enim audaciam, & potestatem, cito esse contusam, compressam, deiectamque, constat. Neque minus patet, discordes nautas, turbinibus procellarum agitados, naufragium facere omnes; atque gentes, quae auium similes sunt, nidos in campanis construentium, dum sonitu harum non afficiuntur, seu gentes, non ad usus suos aequilibrium conuertentes, in praecipiti esse, hoc est, sub iugum mitti aliarum.

§. XIX.

Societatis, inter gentes fouendae, regulae, idem corroborant, quod proposuimus, argumentum; etenim esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem, auxilii praesidio populum inopem, vel reliquorum omnium societate nudum, haud posse felicitatem magnam obtinere; quoniam vires coniunctae, longe maiora adferunt commoda, quam diuulsae ac distractae. * Igitur inter gentes sunt ineunda foedera, ut fartum & tectum, ut aiunt, & ab omni detri-

* Firmis id contra Machiauellum demonstratur argumentis, in auro contra cariori libro, qui inscriptus est: *Anti-Machiavel*, vel *Essai de Critique sur le Prince de Machiavel*, Cap. X.

detrimmento ac molestia integrum seruetur aequilibrium commune ; ne praepotens aliqua gens deuoret reliquas, vel, ne adflictae ciuitates statim in seruitutem abstrahantur. Hinc in Imperio Romano-Germanico, penes Statum quemlibet, non ius solum est, armis persequendi laesionem illatam, verum reliqui etiam Status Imperii, tanquam socii, ad auxilium ferendum, adstringuntur, vt laceffito fiat satis. Conf. *Rec. Imp.* anno MDLV. promulgatus, §. *Nachdem aber* ;* & *Instr. Pacis Caes. Suecic.* Art. XVII. §. 6. *Instr. Pacis Caes. Gall.* §. II6. & §. II7. *Friedens Executions haupt Recess.* §. 3. Ea propter Austriae archiduces, & Gallorum reges, sibi inuicem, inde a duobus seculis, & quod excurrit,

* Verba adscribere ipsa, liceat : Dass ein jeder Chur-Fürst, Fürst vnd Stand, in guter Bereitschafft sitze, auch in seinen Fürstenthümern, Landen, Herrschafften, Obrigkeiten vnd Gebieten, solche emßige Vorsehung thue, dass er vnd die seinen dannoch dermassen gefast, damit sie sich vnversehens Uberfalls selbst etwar zu entschütten, vnd sich ein jeder dermassen mit den Seinen anzustellen, vnd in die Sache zu richten, auf dass er vnd die seinen in solchen Notbfällen zusammenlauffen, vnd Versammlungen eines jeden Kriegs-Volcks, seinen Benachbarten forderliche vnd fürträgliche Rettung leisten, vnd thun, vnd wider von andern tröstlichen Beystand vnd Entsatzung erwarten möge; cetera.

rit, repugnarunt, ac bilancem Europae inprimis confecerunt, reliquis Europaeorum gentibus, fere omnibus, modo Austriacorum, modo Gallorum partibus, ita adiunctis, ne hi, vel illi, accederent ad infinitam, seu periculofam aliis, potestatem. (§. IV.) * Itaque ex institutis Austriae & Galliae principum, pendent non omnes, sed tamen bene multae conventiones, & normae Europaeorum, communis vrilitatis caussa trutinam illam adplicantium. Quum enim immoderata vnus principis potentia, aliis paene exitiabilem facile queat cladem inferre, & ipsi praepotenti principi illi exiguos saepe fructus paret, *neque sit*, (Senecae verba adhibere liceat) *quod credas, quemque fieri aliena infelicitate felicem*; consequens est, vt, vel has ob caussas, Europaei praecipue aequipondium illud ciuitatum sibi habeant commendatum.

* Bataui, gloriam illam aequilibrui seruati, adsignarunt Anglis, in *Proposition generale du Conseil d'Etat des Provinces Unies présentée le 13. Novembr. 1711. dans les Actes & Memoires touchant la Paix d'Utrecht* pag. 139. En verba! *Depuis plus de 220. ans, a-t-il toujours taché de tenir dans l'équilibre la plus part des Princes & Maisons puissantes de l'Europe.* Vid. etiam *Conference sur les lettres de FIELTZ MORITZ* pag. 43. & 46.

datum. Fingamus enim, principem quendam permultis, vel omnibus gentibus, iugum imponere, inde tamen non sequitur, vt eadem feruari queant in obsequio opera, qua sunt superatae, nationes. Vt imprudens architectus est, qui altius domum ducit, quam faciendo est fundamentum; & funesta indulgentia gratificatur ventriculo, qui plus illi concedit, quam concoquere possit; ita vastum nimis regnum, ipsa amplitudine labascit, & suoapte impetu diffuit.* Non minor enim est virtus, quam quærere, parta tueri; & teste FLORO *Rerum Romanarum* Lib. IV. cap. 12. n. 29. pag. 250. edit. Roterodami 1680. *difficilius est prouincias obtinere, quam facere.* Si igitur permultas, diuersasque nationes, a se inuicem legibus, moribus & institutis, abhorrentes, contemplamur, vnius principis ferentes dominationem, hae animum non agunt nostrum in admirationem, si compages imperii laxant, conuulsis repagulis effractisque valuis demoliuntur illud, & obedientiam abiiciunt. Comparanda nobis videntur

* Quid ratio praescribat recta, hac de re proponitur a GVICCIARDINO *Historiae Italicae* Lib. XVI. pag. 599.

tur cum fluminibus magnis regna ista, quae facile aggeres ripasque frangunt, & in bene multos diducuntur riuulos, quibus nulla vis, nulla inest dignitas. * Itaque in ipsa trutina Europae, momenta sunt maxima, ad munien- da stabiliendaque regna, iustis ponderibus istis examinata.

§. XX.

Maximas gentium utilitates in aequilibrio esse positas, dilucide variis probauimus rationi- bus; quum autem nobis salutaria, conueniant cum ipsa iustitia, & id, quod iustum est, ve- rum bonum efficiat, quemadmodum hoc ita perspicuum est, vt oculis iudicari possit, se- quitur, vt aequipondium istud gentium, seu trutina adpenfa, existat ex ipso fonte iustitiae, nec adnumeranda sit inanibus speciebus, anxio animo figuratis, vel eiusmodi actionibus, quas mere arbitrarias dicere solemus. Ne autem par- tium studio abrepti videamur defensores truti- nae, euellere iniectos scrupulos, & dubitatio- nes,

* Illustris HENRICI DE COCCEII *Autonomia iuris gen- tium*, Cap. VI. pag. 93. edit. Francofurti ad Viadrum 1720. utramque hic facit paginam.

nes, liceat, in quibus spem collocarunt principes, qui nimiam, seu aliis nocentem potentiam, vel monarchiam vniuersalem, tanquam ambitores, appetierunt.

§. XXI.

Non perplexe, sed palam, principes quidam, speciem salutis communis prae se ferentes, pronunciarunt, se eam ob causam, insignem & summam vehementer expectare & desiderare potestatem, ut dei cultus, religionisque verae unio, maior atque melior, existat, quam in imperio quodam arctis limitibus circumscripto. * Hanc fidei coniunctionem consensio-

* De HENRICO M. Gallorum Rege, vid. *Memoires du Duc de SULLY* Tom. II. pag. 413. sequ. & Tom. VI. pag. 280. Quam etiam ob rationem, Pontifices Romani semper ad monarchiam vniuersalem adspirare, studuerunt, cuius commoda, non sine furo, adumbrata videmus in *taxa principum christianorum, belli contra Turcos gerendi causa, a Papa Sixto IV. confirmata*, apud G. G. LEIBNITZIVM *Codici iuris gentium Diplomatici* pag. 443. sequ. n. CXCIV. Pari modo Pontifex Paulus IV. haec pronunciauit: *Qu'il ne vouloit point de Princes pour ses Compagnons, mais bien pour ses Sujets, & qu'il les tiendrait tous dessous ses pieds.* Quae verba leguntur in *Histoire du Gouvernement de Venise par le Sieur AMELOT DE LAHOVSSAIE* pag. 321. edit. Parisiis 1677.

ensionemque armis praecipue esse propugnandam, obtinendamue, omni adfirmarunt adfeuerungem, quemadmodum potestatem suam generatim adpellant brachium seculare, Romanae ecclesiae addicti principes, quo summo cum studio praesto esse clericis solent. Adserunt igitur, unionem religionis & fidei haud florere posse sine monarchia vniuersali, immensum cupientes imperium, & fastum tamen, quo caecati inflammatique sunt, excusantes principes. Sed quamuis saluti rei publicae, morum integritas ac sanctimonia ciuium mirifice inseruiat, * si perfundantur religione vera ciuium animi, & nemo non inde colligat, curam ecclesiae ab iis esse suscipiendam, qui summae rerum praesunt; principes tamen non plane absolutam tenent hac in re potestatem, sed secundum ius diuinum, & pactiones eorum, qui rem publicam repraesentant, adcommodandam. Igitur ius ciuitatis supremum, principi traditum, haud extendendum est ad res, quas subiecti vel ei non largiti sunt, vel concedere nec

* Non ea contemnenda sunt, quae hac de re ad animum reuocauit CONRINGIVS de *maiest. ciuil. auctor. & officio circa sacra* th. 91. sequ. edit. Helmstadii 1678.

nec voluerunt, nec potuerunt. Ergo princeps, siue particularem, siue vniuersalem teneat monarchiam, ius non habet in conscientiam subiectorum, quia hanc sanae mentis homo alterius fidei atque auctoritati committere non potest. (vid. princip. Ethic.) Ergo princeps neque legibus praescribere valet doctrinam ecclesiae, neque cultum internum, qui omnis fere amore absoluitur, ac dei cognitionem requirit. Fingamus autem, ciues ceruicibus suis infinitam principis potestatem imposuisse, eique concessisse ius symbola fidei condendi; hac pacto- ne tamen minime tenentur; quoniam religio per pacta conficienda haud est, si conscientiae libertas, a deo & natura relicta nobis, salua debet permanere. Ergo coactione externa, religionem, quam veram esse credit, princeps propagare nequit; quamuis externum ecclesiae statum determinare possit, ciuitatis legibus conuenienter, vi maiestatis, qua pollet, atque hinc iure circa sacra vtatur, si v. c. religionis speciem prae se ferentes, res nouas moliuntur, summa imis miscent, nefanda facinora vel perpetrant, vel ad ea suscipienda alios excitant, vel denique impiis superstitionibus imbuunt ciuium animos, atque ita rei publicae interitum parant.

parant. In eiusmodi sane casibus, redarguere,
 & poenis coercere potest princeps addictos ec-
 clesiae, quoniam custodia legum, quae ad sa-
 lutem externam perducunt, ei mandata fuit. *
 Inde igitur quilibet perspicit, monarchiam vni-
 uersalem, metam illam, nimirum unitatem
 religionis, attingere nequire, nec debere, quum
 externa vis, ut vnum atque idem sentiant mor-
 tales, ratione religionis, nunquam efficiat.
 Praeterea exemplum extat nullum, quo com-
 monstrari possit, aequilibrium gentium subla-
 tum sacra christianorum vel purgasse, vel ec-
 clesiae commoda adtulisse. Contrarium potius
 habet locum, & extra rem publicam, vel in
 ciuitatibus minimis, florere cultum sanctiorem,
 castioremque, numinis optimi, quam in im-
 perio potentissimi principis, qui superstitione
 vesana imbutus, ecclesia ad nutum suum, ut
 adcommodet omnia, iubet, atque ita, re-
 vera, religionem e medio tollit, observa-
 mus. Neque minus experientia declarat, feli-
 citatem

* Conspirant cum his, quae leguntur in *Instrum. Pacis*
Caesar. Suec. praesertim artic. V. num. 12. Iungi iis pot-
 est *Dissert. nostrae Praelim. Sectio I. praemissa Tom.*
I. Element. Iur. Can. Pont. Eccles.

citatem externam maiorem in iis florere ciuitatibus, quae varias religiones admittunt, quam in imperiis, in quibus vnicum fidei symbolum subiectis praecipitur. * Ergo trutina Europae, potius firmat libertatem conscientiae; quam praecidit abiudicatque subiectis illam. Hinc ad religionem plures vtilitates ex instituto isto gentium redundant, quam ex potentia minima principis, vel ex monarchia vniuersali. Ergo defensores fidei, aequilibrii gentium defensores sint, necesse est; quod nomen omenque, quemadmodum in Anglorum rege maiores nostri venerabunda mente agnouerunt, ** ita hodie-
num inprimis pio id suspicimus animo.

§. XXII.

* Haec stabiliuntur in libro, titulum ferente: *Licht und Recht, vierde Entdeckung* N. III. §. 13. pag. 72. edit. 1705.

** Originem tituli huius leges in *Histoire d'Angleterre d'Escoffe & d'Irlande par ANDRE' DU CHESNE* Part. II. Lib. XX. pag. 24. edit. Parisiis 1666. & Bullam Clementis VII. Pontificis Romani ipsam, qua Henrico VIII. titulum istum tribuit, apud THOMAM RYMERVM *Foederum, Conuentionum, literarum & cuiuscunque Actorum Publicorum inter reges Angliae & alios, cetera,* Tom. XIV. pag. 13. edit. Londini 1712.

§. XXII.

Quae modo adlata sunt §. XXI. eos egregie fallere, & falli, commonstrant, qui vniuersalem monarchiam commendant, vel trutinam reiiciendam esse, existimant, illam ob causam, vt Turcae, vel infideles, deleantur. Nam omnis ista sententia redit ad turpem, de bello populis inferendo, doctrinam, qui diuersa a nobis sacra suscipiunt, vel tenent. Quum autem iustum bellum praesupponat laesionem, & religio aliorum, nobis vera damna non iniungat, nisi ea ipsa ius nostrum violet; consequens est, vt ob religionem laceffendus sit nemo, nec Turcae religiosi cultus causa bellis vexandi sint; id quod supra etiam ostendimus, adserentes, neque in statu naturali, neque in statu ciuili, penes aliquem ius esse, doctrinam fidei aliis praescribendi; (§. XXI.) vel externa vi hanc amplificandi. (§. cit.)* Impiam igitur super-

* Reponere mihi quidam haec videntur: Turcae in Corano prohibentur, iis fidem seruare, qui Mahomedis doctrinae non addicti sunt; Ergo Turcas semper impugnare licet. Sed quamuis RICALTIVS in libro, titulum ferente: *L'Etat présent de l'Empire Ottoman* Lib. I. Cap. XXII. pag. 239. adfirmet, istam Turcis tradi-

superstitionem spirant conclusiunculae furfuris huius, quibus aequilibrium gentium mutandum esse, arbitrati sunt haud pauci, quorum vana fides dictis & factis, sacrisque ipsis, ad fallendum instructis, ad exemplum Pontificis Romani, adcreuit. Eingamus autem, gentium iure effici hanc argumentationem: Qui veram non colit religionem, ille est bello agitandus, vel ei iugum a nobis imponendum est; atqui haec vel illa gens, veram non profitetur religionem; Ergo. Sane maioris propositionis firmitas, nec ex ratione, nec ex diuina reuelatione, desumi potest; si autem vim haberet, valeretque, quod tamen valde negamus, quis quaeso in statu naturali fidem atque auctoritatem sumtioni adferet? Quis erit arbiter? Cui erit propense credendum, non temere? Nonne Turcae, & omnes infideles, nobis occurrere eadem conclusiuncula possunt? Quaeso quid hoc est? mihi enim tenebrae sunt; mihi in incerto poni ista ratione rerum dominia videntur, &

tam esse praeceptionem; BERBIERVS tamen, in notis, huic libro iunctis, fuse declarauit, in Corano legem istam non reperiri; cui etiam RELANDVS in libro de *Relig. Mohammedica* Lib. II. §. XXV. adstipulatur.

& publicae tranquillitatis impedimenta multo maxima istinc emanare. *

§. XXIII.

Fallaci ista imitatione simulationeque virtu-

- * Armis vero defendi religionem posse contra eos, qui ferro flammaque doctrinas fidei suae propagare conantur, quis non videt? Disputat hac de re JEAN BARBEYRAC in notis ad PUFENDORFFII *ius naturae & gentium*, Lib. VIII. Cap. VI. §. 3. not. 1. pag. 455. edit. Amstelodami 1712. Verba hic auctor addit: *Bien loin qu'une simple difference de sentimens en matière des autres dogmes de Religion, fournisse un juste sujet de poursuivre par les armes, ou d'inquieter le moins du monde ceux que l'on croit dans l'erreur; je ne doute pas que les Princes Protestans ne pussent en bonne conscience se liguier pour détruire l'Inquisition, & pour obliger les Puissances, qui la souffrent dans leurs Etats, à désarmer cette grande Cabale sous laquelle le Christianisme gemit depuis si long-tems, & qui, sous un faux prétexte de Zèle, exerce la tyrannie la plus horrible, & la plus contraire à la Société Humaine. Ceux qui aiment à acquérir de la gloire par les armes, ne sauroient trouver une occasion plus belle ni plus légitime de signaler leur courage, supposé qu'ils eussent d'ailleurs assez de forces pour s'engager dans une telle entreprise; & jamais Héros n'auroit dompté des monstres plus furieux & plus funestes au Genre Humain, que celui qui viendrait à bout de purger la terre de ces ames scélérates, qui abusent si impudemment du beau prétexte de la Religion, pour avoir de quoi vivre dans une molle oisiveté, & pour tenir dans leur dépendance les Souverains aussi bien que les Sujets.*

virtutis repudiata, progredimur ad aequilibrii perturbatores, qui summam felicitatem monarchia vniuersali, vel regno praeponderante contineri, perdocent. Hi omnes pacem honorificentissime laudant. In pace conquiescere monarchiam vniuersalem semper, autumant, & in praepotenti regno quodam saltem diutius, quam in minimis, vel iis, quae secundum libramentum constituta sunt, perfrui tranquillitate & otio licere. Sed tam vniuersalem monarchiam, quam imperium praepotens illud, quod superpondium tenet, in maius periculum adduci, iis ciuitatibus, quae vires modicas & aequam proportionem adsequutae sunt, cum trutina communi conuenientem, probatu non est difficile. Magnae naues, & modum excedentes, vix regi possunt, vti bene adposita sunt minoris magnitudinis nauigia, & sine ingenti labore gubernantur. * Si vero adsertione adprobamus, monarchiam vniuersalem ab hostibus externis non agitari, exploratum tamen habemus, factiosos ciues grassari, multitudinis animos inflammari, domesticas seditiones, seu partium

* Hic memorabilis est cedro dignissimus liber, cui titulus: *Anti-Machiavel*, sub finem cap. XXIV.

partium contentiones, & intestina conflagrare bella; seu ex iis fluere insanabiliorem plerumque perniciem, quam ex bellis externorum hostium. * Fessam enim pugnis ciuilibus rem publicam, facile aliquis, principis nomine, sub imperium accipit; quemadmodum discordiae generis huius, multas vrbes euerterunt olim, solo aequarunt, exciderunt, adflixerunt, perdidderunt. ** Id loquuntur rerum scriptores ad vnum omnes. Magnae monarchiae premuntur atque vrgentur aliis etiam malis. Princeps vix satis cauere & prospicere potest, ne quid egeat, si praestit regno magnitudine amplissimo. Sibi ipsi eiusmodi imperium, citra difficultatem, interitum parat. *** Quanto quis plus

* Conf. *Memoires sur les dernieres Révolutions de la Pologne*, pag. 129. sequ.

** Hanc forsan ob rationem AVGVSTINVS Lib. IV. de *Ciuitate Dei* cap. XV. adserit, *feliciores futuras res humanas, si omnia regna parua essent, concordie vicinitate laetantia.* Operum eius Tom. V. col. 246. edit. Basileae 1542.

*** In oratione coram Carolo V. habita, apud FRANCISCVM GVICCIARDINVM *Historiae Italicae* Lib. XVI. pag. 579. secundum interpretationem CAELII SECVNDI CVRIONIS, haec leguntur: *Potentia tua Caesar ita creuit, vt omnibus sit nimis formidabilis, ubi au-*

plus adeptus est, tanto magis in lubrico esse censetur, * ac fere expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent; hinc cum LIVIO pronunciare haec liceat: *quod adeo excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua ciuem regant, quam qua hostem superent.* ** Igitur princeps, qui nimis late patentibus imperitat regionibus, opus adgreditur, (TACITI verba ad vsus nostros transferre libet,) *atrox proeliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace saeuum,* *** & ita comparatum, vt in inuidiam adducatur, ac facile dispergatur in partes, iis longe minores, quas bilanx gentium praefinit, atque permittit. Istam ob causam NICOLAUS VON STEIN Heluetios, fines quoad recte regundos, monuit: *Sie solten den Zaun nicht zu weit machen, damit sie desto naeher vnd enger vereiniget beysammen, vnd in Friede vnd Ruhe bey ihrer sauer erarneten Freyheit bleiben möchten.* Quae verba leguntur in

sem te maiora moliri animaduertent, omnes necessario in te conspirabunt.

* TACITVS *Annalium* Lib. I. cap. LXXII. pag. 108. Oper. Tom. I. edit. Lipsiae 1714.

** Lib. II. cap. XLIII. pag. 77.

*** *Histor.* Lib. I. Cap. 2. pag. 4.

in PHILIPPI ANDREAE OLDENBURGERI tractatu iuridico-politico de *Rebus publicis turbidis in tranquillum statum reducendis*, Memb. II. §. XLIII. pag. 191. sequ. edit. Geneuae 1677. Hoc quidem permirum non accidit, quoniam indirecte cum laesione vicinorum est coniuncta nimia aliorum potestas, vti supra obseruauimus. Quae quaeso felicitas sita est in amplissimis illis ciuitatibus? in ciuitatibus nimirum, quae dissensiones commouent, & in insidias innumerabilium hostium, ob solam potestatem adquisitam, infiliunt? * Sane, praeter honorem, qui tamen verus honor esse nequit, quum iusta belli causa, dum monarchia acquiritur ab istiusmodi principibus, reperitur nulla, exiguae admodum vtilitates ad eas redundant. Ne dicam de diritate & saeuitia, quam inuehere praeponderans potentia principis solet, vel qua agitur prin-

* FRIDERICVS ALEXANDER KÜNHOLDVS in dissertatione iuris gentium de *statu naturali rerum publicarum*, habita & impressa Lipsiae 1723. pag. 28. §. XXXIII. haec profert: *Tanta mole laboraret Monarchia Vniuersalis, vt ipsa sua magnitudine corrueret, & antequam coalesceret, dilaberetur. Succederent in locum eorum, quae gentium naturalem libertatem comitantur, malorum, grauiora etiam, seditiones, bella ciuilia, aliae calamitates.*

princeps immensa ista imperandi omnibus hominibus cupiditate incensus. * Praetermitto alia incommoda, quibus subiecti istiusmodi regum adficiuntur, si non a rege ipso, saltem a proregibus, seu administratoribus regionum, quum ipse immediate omnibus moderari princeps nequeat, proreges autem, nulla ratione, sed freni impetu, maxima ex parte, regant. Ergo, vel has ob causas, aequilibrium gentibus est commendandum omnibus.

§. XXIV.

Videamus etiam, an commercium vigeat in magnis regnis, aequae ac in ciuitatibus, quae arctioribus limitibus circumscribuntur? vt enim fert multorum opinio, trutina gentium negotiationibus & diuitiis officit. Huius autem causae, quae contra sententiam nostram nititur,

* Huius generis exemplum suppeditat SENECA de Beneficiis Lib. I. cap. XIII. Operum eius Tom. I. pag. 610. edit. Amstelodami 1673. differens enim de ALEXANDRO M. hic, inquit, a pueritia latro, gentiumque vastator, tam hostium pernicies, quam amicorum, qui summum bonum duceret, terrori esse cunctis mortalibus; oblitus non ferocissima tantum, sed ignauissima quoque animalia timeri, ob virus malum.

tur, patronos, errore duci, liquet, quoniam
 experientia declarat, saepe paruas ciuitates, non
 solum copiis rei familiaris locupletes & pecu-
 niosas esse, sed & mercaturam maxime exer-
 cere; e contrario autem in egestate versari, vel
 ad negotiandum se haud conferre regna iis ma-
 iora, si amplitudinem terrarum tractus, quas
 continent, consideramus. Batauorum fortu-
 nas, omnibus ornamentis & praesidiis redun-
 dantes, vastae Hispaniae opibus praeferendas
 nostra aetate esse, quis non putat? Si autem
 tanta negotiatorum multitudo non reperitur in
 exigua & minuta ciuitate, quanta in vniuersali,
 vel in permagno imperio, habetur; quid inde?
Nimiae opes, magnae iacturae locum faciunt, &
ciues, ingentibus diuitiis pollentes, facile princi-
*pem arcessunt in summum periculum; * id*
quod Arnitii exemplo, in quem Tiberius odi-
um, hanc ob causam, profudit, illustrari pot-
est. Hinc Veneti etiam e ciuitate non raro
 expel-

* Idem vt euincant, neruos intendunt POLYBIUS *Hi-*
storiarum Lib. II. Tom. I. pag. 132. edit. Amstelodami
 1670. & Lib. VI. pag. 637. nec non SEPTAL. Lib.
 III. de *rat. stat.* Cap. I. add. MARTINI SCHOOCKII
de seditionibus seu discordiis domesticis Lib. I. Cap. XIII.
 pag. 110. edit. Groningae 1664.

expellunt diuitiis adfluentes homines, de quibus AMELOT DE LA HOVSSAIE in *Histoire du Gouvernement de Venise*, edit. Parisiis 1677. pag. 56. scribit: *qui très souvent ne sont coupables que d'être riches*. Add. pag. 368. eiusdem libri. Non dicam de Medicaeorum gente, quae, comparatis a Cosmo amplissimis possessionibus, tandem summam rerum tenuit, seu maiestatem. Rem publicam igitur sola mercatura beatam non efficit,* quoniam parere, fundere, ex se gignere, atque alere solet quaelibet regio, quae ad necessarium victum cultumque spectant, omnia; & infinitae praerogatiuae, quibus ciuitates, trutinae gentium conuenienter congruenterque constitutae, pollent, non contemnendae sunt, ob magnum commercium praeponderantis cuiusdam imperii. Sed non opus est hac excusatione, paulo curatius enim aequilibrii naturam pensitans, nemo non videt, fine

* Id ostendit MACHIAVELLVS de *Republica* Lib. II. c. 10. pag. 306. his verbis: *Profunt illa quidem omnia, si cum strenuorum militum virtute coniuncta fuerunt; at seorsim vires tuas parum augent. Sine strenuorum militum virtute nil profunt thesauri ingentes, nec situs regionis, natura loci munitus; beneuolentia subditorum non diutius durat quam illos defendere potes; cetera.*

sine instituto hoc gentium, vel perire commercia, vel reduci haec ipsa ad monopolium gentis cuiusdam praeponderantis.

§. XXV.

Alii periniquum & non ferendum esse putant institutum, quo, legitimo modo adquisitum dominium, ob aequilibrium gentium, eripiendum esse possessori bonae fidei, pronunciatur. Prorsus a nobis amotam hanc tenent opinionem: cui cuiusdam sine iniustitia auferri non posse, legitima ratione parta, bona; indeque colligunt, nullam gentem, (quia quaelibet gens cum reliquis populis societatem nexumque moralem componit, in qua nemini licet alteri aliquid extorqueri sine iusta causa ex manibus,) deturbandam esse de fortunis, vel prouinciis, aequilibrarii causa. * Sed salua res est; quum cui etiam bene merito de re publica, omnia bona, vel pars eorum, summo iure adimi queat, si nimirum alio modo salus rei publicae, quam legem supremam dicimus, seruari haud potest. Ita LAEVINVS consul in oratio-

* Arg. L. 5. C. de diuersis praediis urbanis, & rusticis, cetera.

oratione apud LIVIUM Lib. XXVI. Cap. XXXVI. hoc declarat : *Respublica incolumis , & priuatas res facile saluas praestat ; publica prodendo , tua nequicquam serues : & apud IULIUM CAESAREM de Bello Gallico Lib. VII. pag. 146. edit. Amstelodami 1657. Vercingetorix ait : Salutis caussa , rei familiaris commoda negligenda esse. ** Ergo etiam gentis regiones , ob nimiam , vel perniciosam aliis potentiam , subducere licet , si iura reliquorum , e. c. vicinorum , alias firmiter stabilita , permanere vix possunt. Ergo singularia gentis cuiusdam commoda , cedere debent utilitatibus communibus reliquorum populorum. In statu ciuili quidem , homini priuato licet fodiendo in suo , fontem vicini auertere , & in fonte proprio scaturientem aquam in vicini damnum deducere ; vid. L. 26. D. de damno infecto ; gentes autem inseruire non solum propriae , verum communi oportet utilitati , & huius caussa ius suum haud raro negligere , vti supra probauimus fuse. Ostracismi igitur similitudinem deprehendimus sane in trutina

* EN ARNOLDVM CLAPMARIUM de arcanis rerum publicarum Lib. IV. cap. XVI. pag. 185. edit. Bremae 1605.

tina Europae, quem non poenam, sed in-
 uvidiae alleuationem, & magnae potentiae
 imminutionem, vocamus merito. Erat nempe
 ostracismus, Atheniensibus praecipue vsitatus,
 inuentum, quo nimia, in ciuitate, potentia mo-
 lestos, aut suspectos, quodam quasi exilio enerua-
 runt; ne velut adnascens hedera arborem, sic illi
 rem publicam obumbrarent, & suffocarent.* Ita-
 que Veneti in primis adplicare solent hunc mo-
 rem nostra aetate, id quod §. XXIV. indicaui-
 mus; quemadmodum etiam celeberrimus PAV-
 LVS IOVIVS *Historiarum sui temporis* Lib. I. pag. 4.
 edit. Basileae 1578. sequentia adtulit: *In senatu
 libere & saepius acerrime sententias dicunt; (Ve-
 neti) nec quenquam temere ex optimatibus, qui
 vel insigni virtute, vel spiritu in gerendis rebus ce-
 teris antecellat, nimio plus crescere, vel collecta
 gratia potentem & clarum fieri patiuntur:*** Quod
 insti-

* Ostracismus dictum esse ab *ostraco*, i. e. testula, cui ci-
 ues nomen eius, quem pellere vrbe cupiebant, in-
 scribebant, ostendit IACOBVS THOMASIVS, in
 discursu ciuili de *ostracismo aliisque cognatis remediis*,
 edit. Lipsiae 1672. cap. I. §. 2.

** Alia congeffit MARTINVS SCHOOCKIVS de *seditionibus seu discordiis domesticis* Lib. III. Cap. XI. pag. 860.
 sequ. Poenam ipsam vero descripsit SAM. PETITVS

institutum eo magis laudandum est, quo magis confert ad conseruationem totius gentis.

§. XXVI.

Aequilibrii iustitia a nobis euicta, & repudiatis dubiis magni momenti omnibus, examinare liceat, & addere, quae originem inde trahunt, gentium instituta reliqua. Statim igitur ex iis eruimus legem hancce: *Aequilibrium seruandum quosdam principes excludit a dominio earum regionum, quarum arbitrium obtinere possent, nisi aequilibrium impedimento esset.* Quum enim dominium adpellemus, ius proprium disponendi de re pro arbitrio, & bilanx Europae disturbet gentis cuiusuis nimiam potentiam, vel non committat, vt dominia rerum ab iis augeantur ultra modum praescriptum; consequens est, vt veri domini renunciare iuribus suis interdum debeant, aequilibrii seruandi causa. (§. VI. §. XXV.)

§. XXVII.

in *Comment. in Leges Atticas* Lib. IV. Tit. IX. qui legitur Tom. III. pag. 458. sequ. *Iurisprudentiae Romanae & Atticae*, continentis varios commentatores, qui Ius Romanum & Atticum illustrarunt, excus. Lugduni Batauorum 1741.

§. XXVII.

Ob aequilibrium Europae, legitimi domini excluduntur ab imperio nonnullarum regionum, (§. XXVI.) quemadmodum imperia quaedam, aequilibrui gratia, tuenda sunt. Ergo, multo magis, iniqui domini aequilibrio Europae amouentur ab administratione regnorum quorundam. Igitur etiam usus rei propriae, aequilibrui causa, potest iure nobis eripi, si vel directe, vel indirecte, veluti obliquis artibus, destruere aequipondium adlaborauimus.

§. XXVIII.

Quum eundem scopum diuersis saepe modis adsequamur, inde colligimus, adplicantes trutinam ad imperia sua gentes, multiplici ratione consulere suis posse commodis. Iure igitur regnum aliquod ex manibus ei extorquetur, qui duobus imperiis praefectus est; si aequilibrui conseruatio necessaria id postulat, atque efflagitat. (§. XXVII.) Ergo ad exitum exoptatum in primis perueniunt gentes, si, ob aequilibrium, principi peregrino, seu sanguinis nullo vinculo, huic, qui amittit regnum suum, iuncto, summa rerum traditur. Quemadmodum

interdum etiam ex sententia res geritur, si cui-
dam ex domo regia eius, qui legitimus posses-
sor regni fieri posset, nisi aequilibrium obsiste-
ret, tribuitur. Non negamus quidem, inser-
uire gentes commodis suis, si prorsus submo-
uent principes a regno, qui, dum cognatione
alios reges attingunt, ad superpondium incli-
nant, vel facile cum agnatis cognatisque con-
spirant, alios populos oppressuri. * Quum
vero moleste id omnino ferant reliquae gentes,
si publicae salutis causa tantis exspoliantur uti-
litatibus, quas natura ipsa iis largiri videtur,
mirationem non faciunt gentes aequilibrium
serua-

* Hinc magna ex parte laudanda est Constitutio INNO-
CENTII Papae XII. contra *Nepotismum*, qua statuit &
iubet, *ut nec a se ipso, nec ab ullo Romanorum Ponti-*
ficum successorum eius, ad fauorem suorum respectiue fra-
trum, nepotum aliorumque quorumcunque consanguineorum
seu affinium, de bonis, pecuniis, officiis venalibus, illorum-
que pretio, rebus & iuribus quibuscunque sedem & Came-
ram Apostolicam quouis modo spectantibus, vel quandocun-
que spectaturis, liberalitatis & donationis, alioue quouis gra-
tuito, seu lucratiuo titulo, directe vel indirecte, etiam ser-
uitiorum & meritorum, alioue quolibet colore seu praetextu,
ullo modo in posterum disponatur; cetera. Promulgata
ea est Romae, die X. Cal. Iulii anno MDCLXXXII.
ibique in typographia reuerendae Camerae Aposto-
licae in folio impressa.

seruaturae, si hos principes aliis, vel peregrinis, interdum praeferunt; quemadmodum exemplum Borboniae principum, Galliae & Hispaniae nostra aetate imperantium, id probat luculenter. Nulla tamen iniquitas inest in gentium constitutionibus, prorsus a se segregantibus principes, qui propinquis consanguinitate, vel affinibus potentibus, florent; adhibenda enim omnino dura remedia sunt, si leniora certum auxilium adferre sustinendo aequilibrio nequeunt. A iustitia nempe in paruis rebus interdum deflectendum est, si saluam eam velimus in magnis; idque modo quaerendum, ut maiori parti lex, & in summa, profit. (§. XVIII.)

§. XXIX.

Quaedam regiones alio tempore possunt coniungi, & vnus idemque princeps sedet ad gubernacula vtriusque imperii, altero autem tempore minus, aequilibrii efficiendi causa. (§. VII.) Ergo gentes nonnullae, quamuis legitimam possessionem prouinciarum multarum habeant, ob aequipondium comparandum, illas retinere nequeunt. (§. XXVI.)

§. XXX.

* Ita e. c. in foedere, inter Annam Magnae Britanniae Reginam, & Ordines Vnitarum Belgii Prouinciarum

§. XXX.

Nost^{ra} vera vtilitas, sine vtilitate aliorum, stare non potest; quoniam natura non fert, vt vnus homo, vel vna gens, remedia felicitatis, tam externae, quam internae, omnia adipiscatur. (§. XIX.) Fiat igitur interdum iactura nostrorum bonorum, & vtilitatum, vt aliis inseruiamus. (§. XXVIII.) Ergo princeps etiam iustus, ob aequilibrium saluum praestandum, abicere ius suum debet, conseruationis bene multarum ciuitatum, seu aequilibrⁱⁱ adpen^{si}, causa; Id quod, haud ita pridem, diuus CAROLVS VI. Romanorum Imperator, suo augusto exemplo probauit mirifice, paterno auitoque regno renunci^{ans} Hispaniarum.

§. XXXI.

Generales inito Vltraiecti die XXIX. Ian. MDCCXIII. artic. X. legimus haec: *Nulla vrbs, oppidum fortaliti-
um, siue territorium, in Prouinciis Hispano-Belgicis cedi,
transferri, donari aut deuenire potest ad coronam Gallicam,
vel ad quemquam ex stirpe Gallica, siue id fiet virtute do-
ni alicuius, seu venditionis, commutationis, conuentionis
matrimonialis, hereditatis, successionis ex testamento, ab
intestato, quocunque demum titulo, vel quocunque sit mo-
do, nulla ex praedictis prouinciis potestati, autoritatiue regis
Christianissimi, aut cuiusquam ex stirpe Gallica unquam sub-
iici potest.*

§. XXXI.

Europae aequilibrium tollunt, qui terras, vel vires gentis cuiusdam, lacerant, vel sub alieno scelere, siue directe, siue indirecte, dele-re cupiunt, quum tamen pro aequilibrui ratione fouendae sint. (§. XXVII.) Ergo vexatores aequilibrui, facti sunt nostra aetate Hispani, * Anglorum commercia inuadentes, quamuis nationis huius iustissimae opes, in nauigatione libera, maxima ex parte, positae sint, & hae ipsae ad ornandum iuuandumque aequipondi-um Europae spectent.

§. XXXII.

Qui nimiae potentiae gentis cuiusdam mi-nister, socius & adiutor est, vel promissis ad-ductus, vel commodis iam perceptis, is ipse aequilibrium peruertit, atque hinc incurrit in iniustitiam, cui iustum bellum gentes moli-ri possunt omnes, isto aequilibrio deuinctae. (§. XVI.)

§. XXXIII.

* Euoluatur DU MONT *Supplement au corps uniuersel diplo-matique* Tom. II. P. II. pag. 327.

§ XXXIII.

Quum laesiones ratione omni auertendae sint, nec principi eripienda sit terrae minuta particula, nisi iusta causa, cui accensetur in primis aequilibrîi conseruatio, (§. XVII.) id postulet atque efflagitet; cognoscimus facile, aequilibrium fictum cum vero non esse confundendum, (§. XV.) nec exigui incrementi causa, iure adquisiti, bella esse instruenda; (§. XVI.) multoque minus ob metum maxime incertum, & tam leuia causarum momenta, quae semel stabilitum aequilibrium tollere nequeunt. (§. cit.)

§. XXXIV.

Gentes omnes naturali quadam obligatione ad aequilibrium firmandum adstringuntur; (§. XVI.) hinc bene multae inter eas, speciatim Europaearum quidam principes, expressis pactis firmamentum in ista norma posuerunt; (§. XIII.) consequens igitur est, vt principes, qui conuelli eam efficaci modo cupiunt, vel ad potentiam adspirant, metum iustum excitantem, cedere debeant aliis imperiorum suorum partibus, quae inclinarunt, vel commutarunt dictum

dictum aequipondium. Ergo remediis duris, seu bellis, sunt vexandae res gentium, perperam constitutae; vel negligentia prolapsae, vindicandae a defensoribus communis aequilibrui; si istae minime deterrentur admonitionibus, nec animi verti possunt ad pacem, aequilibrio superstruendam. (§. XI.) Vere enim & grauiter a G A I O I C t o in *L. 4. D. ad Legem Aquiliam* pronunciatur: *Aduersus periculum naturalis ratio permittit se defendere.* Quis non ex dictis intelligit vim verborum horum, ad statum gentium adplicatorum?

§. XXXV.

Quae aequilibrio deuinciuntur gentes, ut arcte illud teneant, & propugnationem pro eo suscipiant, si in periculum adducitur, necesse est. (§. XXXIV.) Ergo omnes nationes, quae intelligunt, fructus aequilibrui ad se pertinere, coniunctim & accuratissime aequilibrium tutari, & tela hostium depellere, symboli eius communis libertatis causa, oportet. Quum vero alia gens multis populis antecellat viribus, alia minus; alia regio attingat communem hostem, seu praepotentem, alia minus; atque ita alii genti violatum aequilibrium magnam plagam

N

imme-

immediate iniiciat, alii mediate, & porro gentes accipiant vulnera, quasi natura & genere disiuncta; sequitur, vt pro inaequabili varietate proportionum, facultatum, vtilitatum, malorum, aliarumque rationum, esse ab illis contribuenda, ad bellum communi nomine gerendum, necessaria. Neque minus inde elucet, gentes quasdam iure se retrahere a violento modo isto se tuendi, si credunt, se non esse in discrimen fortunarum vocatas, vel communem libertatem in magnam haud incurrere difficultatem. Minimam igitur, tenuissimamque ciuitatem, tantis opibus, labascentem, vel prope cadentem libertatem gentium, fulcire nec debere, nec posse, vel tantis copiis ad pericula propulsanda minus concurrere, quantae a potentibus principibus suppeditandae sunt, per se patet; quum inter damnum & lucrum, peraequa in societatibus proportio seruetur merito, iustitiae regulis conuenienter, congruenterque; * gentes autem societatem cum reliquis

* Quemadmodum in aliis societatibus, praecipue vero bellicis, id obseruamus, ita haec regula merito accommodatur ad trutinam. Conf. e. c. instrumentum inscriptum: *Accessio Circulorum Imperii Romani, nimirum Rhenani Electoralis, Franconici, Sueuici, & Rhenani*

reliquis cōiuisse videantur, vti supra monuimus. (§. XIX.)

§ XXXVI.

Ad communiendum vel restaurandum aequilibrium, omnes quidem gentes obligantur, (§. XV.) prae ceteris autem eae, ob geminatum vinculum morale, quae conuentionibus interpositis sanxerunt illud, vel roborarunt. (§. XIV.) Ergo hae speciatim adstringuntur ad bella, aequilibrīi defensitandi causa, capeffenda. (§. XXXV.)

§. XXXVII.

Consensum tacitum haud raro deflectit consensus expressa, (v. princ. iur. natur.) quemadmodum a conuentione quadam auersos, ad alias, se omni iure, non semel, conferre, videmus. Ergo etiam aequilibrium, haud discrepante gentium

nani superioris ad magnum foedus Caesareo - Anglo - Belgicum, Nordlingae in conuentu placita die XXII. Martii MDC CII. apud DU MONT in Corps Diplomatique du Droit des Gens T. VIII. P. I. art. VII. pag. 105. Plura si enarrerem, actum profecto agerem.

tium sententia, vtilitatibus populi cuiusdam aliqua ratione parere potest, & sub eiusmodi conditione is habere prouincias, qui alias, aequilibrii causa, possessione deiicitur princeps. Id quod e. c. ex pacis Rastadiensis Articulo XXX. domum Austriacam si perpendimus, perspicitur; & non abhorret ab iis, quae a nobis expedita sunt sub finem §. XVI. Quum porro, minimis momentis maximae inclinationes temporum, & rerum publicarum, interdum fiant, inesse etiam videtur conuentionibus, de aequilibrio sancitis, haec tacita lex, vt existat quod conuentum est, nisi reliquis rebus publicis mala importent conseruandis, vel inflectant ius dininum, vel alias necessarias obligationes. *

§. XXXVIII.

Quoniam maius & minus non mutant ius, ex dictis intelligimus, aequilibrii custodes & propugnatores esse principes oportere, tam potentes, quam eos, qui parum facultatis habent. (§. XV.) Quum autem ob exigua rerum momenta

* Leges vtilia in CRESCENTII *artibus reconditis regendi res publicas & dominandi* pag. 48. edit. Gedani 1685.

menta nullae lites ferendae sint, nec leui pondere aequilibrium ita mutetur, vt salus gentium statim incurrat in periculum; cognoscimus ex §. XVI. principibus secundi ordinis, vix vnquam de aequilibrio esse dimicandum, quoniam exiles ciuitates, si cristas erigunt, a primi ordinis principibus facile possunt reprimi, & frenari; nec potentes ciuitates committunt, vt summam rerum, seu libertatem communem, in aleam dent maximi casus, gentes, in quibus aliquid est facultatis, sed perexiguum.* Praeter potentiam vero insignem, aequilibrarii arbitros prudentia & iustitia pollere debere, vel inde patet, quoniam potentiae magnitudo, a iustitia rectoque abhorrens consilio, non iuuat alios, sed potius detrimenta adferre solet funesta maxime; id quod antea a nobis fuit obseruatum. (§. XXIII.)

§. XXXIX.

Praepotens, & iniusta vi impetum faciens, hostis,

* De principibus inferioris ordinis, disputata vid. in libro egregio, inscripto: *Anti-Machiavel*, Cap. X.

hostis, in primis bello laceffendus est a libertatis fidei & aequilibrii defensoribus. (§. XXVII.) Ergo contra nullum hostem ab Europaeorum principibus maiori iure mouentur arma, quam contra Gallos, * qui summa perfidia, ** turpissimaeque libidine, ad exemplum Hispa-

* De qua gente CAROLVS AVDAX Burgundiae dux dixit: *Que les voisins de la France seroient heureux, lorsque pour un Roi elle en auroit vingt.* Vid. *Histoire d'Angleterre, d'Ecosse, & d'Irlande; avec un abrégé des événemens les plus remarquables arrivez dans les autres Etats: Par Monsieur DE LARREY, Tom. II. pag. 504. edit. Roterodami 1698.*

** Perfidiae huius exempla exstant varia, hinc iam suo tempore GEORGIUS BRAVDLACHT, Ictus, in *Pacificationum Austro-Hispano-Gallicarum Historia*, ab annis plus quam ducentis breuiter repetita, recensuit nouendecim pacificationes inter domum Austriacam & Gallorum reges sancitas, sed ab his nefanda semper ratione violatas. Liber hic prodiit Augustae Vindelicorum 1644. cui accessit illustrium consultationum decas, cum annexo discursu de vera victoria. Bene multa alia autem exempla enarrantur in libro inscripto: *French Intrigues; or the History of their delusory Promises since the Pyrenaeen Treaty; printed in French at Cologne, and now made English, editoque Londini 1685. Add. FABRI Staats-Cantzlei Tom. XIX. pag. 778. & Actes & Memoires de la Paix d'Utrecht Tom. I. pag. 170.*

Hispanorum, * sempiternis vinculis seruitutis
 adstringendi Europam, summa imis miscere,
 & nefanda bella moliri, iisque aequilibrium
 magna ex parte, tam directe, frangere conan-
 tur, quam indirecte, dum Borbonii principes
 bene multis regnis superbe auareque imperi-
 tant, vt enitantur, quam iam dudum domus
 Borbonia parturit, monarchiam vniuersalem.
 Antequam igitur disputationi clausulam impo-
 namus, pia vota merito pro Rege nostro, liber-
 tatis vindice, & aequilibrii arbitro optimo
 maximo, ** nuncupamus, & tam patriae pa-
 tri, tum Hungariae Reginae, fausta, felicia, for-
 tunataque adprecamur omnia, spemque con-
 cipimus

* De Hispanis disputauimus passim, praecipue vero §.
 III. Vocabat Henricus IV. perfidiam eorum *des noires*
malices; Vid. *Memoires du Duc de SULLY* Tom. II.
 pag. 10. sequ. Add. Tom. II. pag. 123.

** Vti supra ostendimus, aequilibrium a Britannis prae-
 cipue stabiliri, ita ad Augustissimum Regem nostrum
 adplicamus verba, quibus Guilielmi III. laudes olim
 celebratae sunt, quae ita se habent:

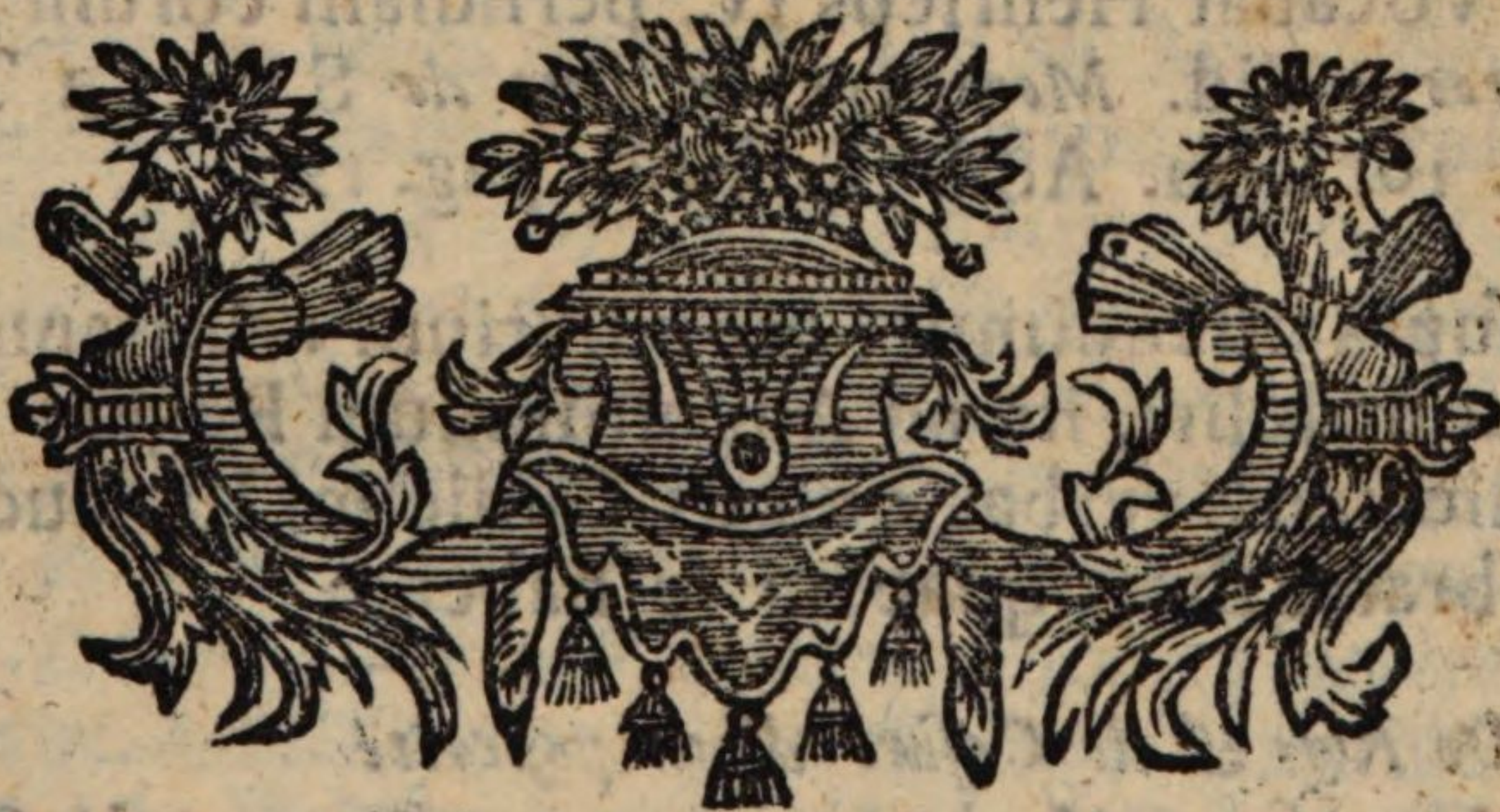
*De Rois & de Césars digne postérité
 Heros sage, & clement dans l'ardeur qui t'inspire:
 La Flandre, les deux Mers, l'Angleterre, l'Empire
 Toute l'Europe enfin te doit sa liberté.*

cipimus laetam, fore, vt ab aliis optimae illius causae, hoc est aequilibrii, propugnatoribus vere fortibus, firmati, ferociam Gallorum prorsus compescant, & libertatem, quam gentium decus summum esse, scimus, plane atque omnino restaurent, restituantque.

Tu regere imperio populos Romane memento!
(Hae tibi erunt artes) pacisque imponere
morem:

Parcere subiectis, & DEBELLARE SV-
*PERBOS. **

* VIRGILIUS sub finem *Aeneid.* Lib. VI.

Kahle, Ludwig Martin,

Commentatio ... de trutina Europae, quae vulgo adpellatur Die Balance von
Europa, praecipua belli et pacis norma

Gottinga 1744

4 Diss. 3320,3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10961170-8

VD18 14883325-001